

ہندستانی ادب کے معمار

لکھمن جوکول بیل

گلشن مجید

سائیتیہ اکادمی

KA
891.499 092
B 87 M

لکھنؤں لپیٹ

سرورق اندری کوئی بُنگ ترائشی ہند نو پنج لصویر چھے، تختہ منز چھے تریتے
جو تشی بھگوان بُدھ سُنْز ما جہ مهار آنی ما یا ہندس خوالیں تا بیر کران ٿئن بُون پنج
کنه چھے اکھ کا تب پیچھہ تابیر لکھان ۾ یہ چھئے شاید ہندو ستالس منز لکھھنے
کہ فیض قدیم ترین لصویری مثال۔

(ناگ ارجن کونڈا۔ دویم صدی عیسوی)

بِشَكْرِيَه نِيشَنْ مِيزَنْ نَئِي دَهْلِي

ہندوستانی اریکیہ عمار
لکھنؤں لپکھن

مؤلف

گلشنِ مجید

سہلیتیا کیڈی

Lakhman Koul Bulbul : A monograph in Kashmiri by Gulshan Majeed on the Kashmiri author. Sahitya Akademi, New Delhi (1996), Rs. 15.

© ساہتیہ اکادمی
پلاٹ ۱۹۹۶ء
پلاٹ ۱۹۹۶ء

ساہتیہ اکادمی

KA

891.499 092

B 87 M

رویدر بھون۔ ۳۵ فیروز شاہ روڈ، نئی دہلی ۱۱۰۰۰۱

ہیڈ آفس

سیلز آفس

سواتی، مندر مارگ۔ نئی دہلی ۱۱۰۰۰۱

علا قانی و فاتر

جیون تارابھون۔ چوتھی منزل، ۱۲۳، ۱۲۲ ایکس، ڈائمنڈ ہاربر روڈ، مکلتہ ۷۰۰۰۵۳
۷۷۲، ممبئی سراخی گرنچہ سنگھرالے، داوز ممبئی ۴۰۰۰۱۲
گلابنڈگ، دوسری منزل۔ ۳۰۲، ۳۰۵، اسلامی، تھام پیٹھ۔ مدراس ۶۰۰۰۱۸
اے۔ ڈی۔ اے رنگ مندر ۱۰۹ جے۔ سی۔ روڈ۔ بنگلور ۵۶۰۰۰۲

Library

IIAS, Shimla

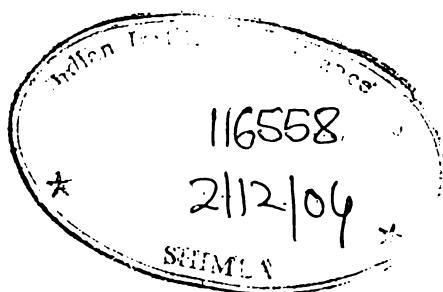
KA 891.499 092 B 87 M

00116558

قیمت: پندرہ روپے

ISBN 81-260-0192-5

طبعاً : کلکر پرنسپل، دہلی ۱۱۰۰۳۲

مکر ترتیب

۱	ا۔ زندگی
۱۵	ب۔ شاعر اتنہ نہجہ
۳۰	ج۔ مشنوی بہر
۳۳	ا۔ نل دمن
۵۱	۲۔ سامن نامہ
۷۵	۱۔ غزل
۷۸	۲۔ چایہ ہندی تاریخ
۸۰	۳۔ نل دمن
۸۳	۴۔ سکندر نامہ
۹۵	۵۔ سامن نامہ
۹۰	۶۔ مومہنی روپ

حودت

لکھمن کوں بیسیل چھے کا شر زبائی نہ قابلِ قدر شاعر میتوں پینہ عضوں اندرا پ
کا شر شاعری عموماً نہ کا شر زمیہ شاعری خصوصاً بہتر کوڑ مرست چھے۔ شعر سہر شاعری
متلن چھے از نام کا شر لونقاد و اکس حدس نام بجت کوڑ مرست ملکر تموں سہر زندگی
پڑھنے شاعری بندی ساری گوشہ جھینہ دُر تپز نہ پاھٹ کا شراری آہن۔ آزادن چھو
”کشیری زبان اور شاعری“، منزِ تحریر سہر زندگی پڑھنے شاعری متلن حکم کا سہر بجت
کوڑ مرست نہ غلام فی خیال صابین چھو سام نامہ کس دیباچیں منزِ بیسیل صائیہ شاعری
متلن کار آمد تبیر کوڑ مرست۔

یتھے ماں کرا فس منزِ پھچے گو ڈنکر پھر سہر زدن دوہن تخلیقن پیٹھ
تفقیدی نظر تراویخ کو شش کر پڑے آپنے منزِ سکندر نامہ اوس راؤس تل پڑے میئے لوپ
کینشن مسو دن پھر دش د درائی۔ سکندر نامہ پڑھنے چھے باسان زیب چھو سہر
پسندی را بتد آئی کو شششو منز۔ بیو دے یہ سام نامہ بیوت اہم ادی کارنا مہ
چھینہ تر کر تھے تھے چھینہ آیع زبان قابلِ توجہ۔ تل دمن چھینیہ بیسیل صابن بیاکھ
اکھ منزوی تھے اکھ پیٹھ پڑے اوس پڑے کا نہہ بجت سید مرست۔ مئے چھو مکن دوہن
تخلیقن تر سام منچ نہ پیشہ دکر مختلف گھن بدر کرڑ پیغ کو، شش سہر مہر۔
بہ چھو سماہنیہ اکادمی ہند کا شر متشاد رتی یور ذک شکریہ کران بیو
مئے یہ ماں کرا ف لیکھنک مورقہ فرماہم کوڑ۔

ناشکر گزاری سید اگر پڑے پہ بیار محترم غلام فی خان صابین تھے

بیش احمد خان صابن ذکر کریم پیغمبر زادگی زندگی مشرقاً و تھنہ مناؤ تمہ میاں
پا پر جا زندگی ہندی خواب و جہاں روئی تھے بیش پر رانہ سبقت پڑا۔
ہر ہمیشہ بدس روئے -

بچھس پیغمبر شرکی حیات نکلت پر دین جی ہند نیشن شکریہ کران۔
بیتمہ یہ ماڑکران لیکھنی دوڑاں بیخانے کی مصر و فیض و نیشن محظی تر دس۔
جناب مجبور صابن نہ بچھس بڑا احسان مند ہیند دست تعالیٰ بیٹے
بڑھ ساتھیم روئے۔
برادر موتی لاں ساتھ صابن شکریہ بچھس برادر کو کران زخمی بزر
بیتمہ مانو گر انھیں مسودہ تھے کیشن کھفن کن پھیرن فوجان -

گلشن بجید

سرنی ہنگا

۱۹۹۶ء اکتوبر اے

زندگی

غالبیں اس پڑشاہی پنیر آردو شاعری چکار س کھسان تیر توں فرمودن
 فارسی بین تایہ بینی نقش پا یے رنگ رنگ
 یکندر از مجموعہ اردو کریے رنگ من است
 تر لندہ میں کال کوٹھر گہہ ما نھ لکھمن جو رینہ بلبل چھپتہ اہم ترین
 گھٹھر مشتوی منتر لکھان۔

بیا اے بلبلِ گلزارِ بکشیر

مر کر پر پر یہ قصہ محصر کر
 ورن یود شار پھی اور فارسی دن
 تیخے گرچھ چانہ ہوشک شمع روشن
 نتے گئے اپنے گھٹ آپ ڈنر گلر
 کھٹکھٹھ تھادِ خی سو بیے اندر ہے کلر
 بکشیری زبان کیا دخو نہ منموں
 سوہ ڑل سین را رو رادن تیل نہ نوں

مگر ستم ظریعنی پچھے بہ ز پنیر پنیر فارسی شاعری پیچھے یوتاہ بھروسہ آسٹہ
 باو جو دیگر دو شوے یانے اسد الد خان غالب تھے لکھمن جو بلبل پنیر پنیر
 نادری زبانی مہدی برکتے نامور۔

غالب یا بلبل سند پنیر فارسی شاعری یوں تھا و برصن اوس خر کہ ہم عصر

فارسی خانن تر ہندومن قصیدہ پر بن والہن ہند بایتھ اکھ لفیا تی گند۔
فارسی خان طبقہ بین پینٹھ فارسی داؤنی ہند بر کنٹھ اکھ علی ویقار تر جلسی فضیلت
حاصل آس۔ روادی تقریبین کا شر زیاذ کن تھر پھر تھ۔ اکھ اوس یہ "نکھن
کھولت" طبقہ کا شر شاعری ڈسک پایہ تر "الع بر لولو"، نسماکت پیجھر زان۔

"بلیس اوس فارسی زبانی پیٹھ عبور تر فارسی شاعری منز تر تھم قلبیں
خُل منگر تھی پہ کیتھ حالیو کھ سه چھمہ کا شر زبانی ہند و بیدے رژھر تھ۔ بلیس
متلئ تیچھے قریب قریب سائی واقفیتھ تیش رے پیشراہ زن عبد الاحمد آزاد عدایں
پلنٹہ اہم ترین کا پر کشیری زبان اور شاعری (حصہ دوم) منز دریج کر مژھر چھے۔
امہ علاوچھہ علام ثی خیال صابن "سام نامہ لمحمن کوں بلیں"، کرس مقدس منز
کیتھہ مزید زبانی روایتھ نقل کر مژھر۔ بیود و شوے چھے ارد و پاٹھو لیو، کھمت
کا شرس منز پتھر ایچھر تارنا کس اکس رسالس منز اکھ مضمون بلیں سیز
زندگی متلق۔ موئی لال ساقی صابن پتھر پرماند جیس سیز بلیں سیز رس
متلئ کیتھہ اشار پکڑی مختیں دیم دیہ آمنہ ارشا پچھہ بلیں جی تر شاعرانہ بصیرت پیغام
مرہ کلہ تر اضطراری نشانہ کر ان۔

پلنٹہ کلمہ تر بے سو کھ رو حن تھو بلیں اڑھین بیٹھو سفرس منز
جمہانی سو تھس پیٹھ تر تر رو حانی سو تھس پیٹھ تھ۔ مختیں بے اکس سفرس
دوران پیٹھو بیو اکھ منشوی "سکندر نامہ" یہ منشوی آیہ لیتوں خود بلیں
امر سپرس منز اکس رحمان یا پہنچر فرمایش پیٹھو لکھنے۔ پانے چھ و نان۔

رفیقاہ پھے اوسم عجیب خوہ ش کلام
و سوہ نرمند رحمان بایا یہ نام
بہ پنجاب سے اوس ملے ہم نفس
دلس گوہ دنسش چنگ ردمک ہوں

عید الاحداً ذاد پچھہ بلبل سترنگل و مائنس ۷۲ وری لیکھاں پتے سال وفات گئیز
پھری کو ۱۹۴۵ء بکری۔ بینما ربع پچھہ تو بلبل سندھیا نہ دخیر متہ اکہ صدر
کہ ”زیر پایے عقو رام جی آمد شرن لختن“
منپڑ کہ لفظ ترا و نہ کو ڈست۔ خیال میاں پچھا انتہ معن تفریب مکر کہ میس
زدن ظاہر پچھہ صحی پھیٹہ بلبل سندھنہ وری ۱۸۱۲ء مقرر کو رمت۔
لکھن جو بلبل گذر پویہ عالم ۱۹۰۱ء عیسوی منتر پتا کر آزاد میاں
یہ کتف پیڑ ماںو زیسہ اوس امہ و ز تفریب ۷۲ و ڈھر تسلیہ زاوہ
ملہ پوری سری نگر پیش مالو سندھ کر ۱۸۲۹ء، منتر بیله زن کشپر ہند کشمیر سیاسی طارع
آزمائیو پھان ظلمیہ کہ خاتمہ کہ پیٹر لاہور پیٹھ کشپر منتر سکھ حکومت اُفر
منتر اُس امیک پڑنلان اُسکر۔ امہ در اُس سکھا شاہی بیڑ پیڑ ز تر اُس شپس
اویزان۔ سیاسی ہم دس تے بُر دس اوس طبیس پیٹھ میتھ دیوان کھر پارام نر
زندگی کندھ آستہ باوجو دل تل تپ حدس منتر زن بیٹھاں اوس۔ کاشش شاعری
اُس زنگ رنگ وجہا تو کنگر، ”سو کھ مھ کھ“ پاٹھی تھو فس مئی۔ کاشش زبان
اُس پچھا“ کامیک بیلیف“ (COMIC RELIEF) رنگ دستاویز
بواں نئے اُس ”تھیر شاعرائے“ باؤڑ بایتھ فارسی زبانے محضوں۔

بلبل جی نیس مالس اوس سندھ جو راز داں نا ویم اُسکر دایتیت کراں
یہم آیہ بلبل نہ زنہ پتہ چنگراں علہ سری ننگر روزہ نہ بلبل سندھ لعہ کچار گذر پو
آتی۔ اکہ زمیانی روایتی نکو مویکھ گوہ ڈیغ خاندراں جو اُنی منترے۔ امہ سنتہ اکھ
وہوے واراگ ہو۔ کشپرها سیمیک کٹھ زول تکشپرها پتھر اُندھرم دگ پتے بے
قراری بلبل زول کیتھہ بہاڑہ بنا دنھ کشپر نہیں۔ اغلب چھوئی زیم اکھر ۱۸۶۲ء
عیسوی سینکر دراگک دھوہ مین دوہ مین واریاہ کاشش ڈنگر راجہ کھو پائیڈیو
باوجو دکشپر نہیں نہیں۔ مین دوہ مین پھیور بلبل پنجاب منظر اپتے پندر را بیٹھ کنگر۔

بیہکرِ شلن در او بلبل جیس تھے پاٹھر پھروڑ بیٹھر پاٹھر زن غالبس کلکتہ گرچن
پھروڑ بیٹھر کلکتہ و آئھ سپرد غائب بینہ والہ انگریزی تہذیب پر روشنی میر
زافر یاب نہ بلبل برج بھاشایہ نہ اکہ نو زافر کاری مہنگر روشنی سنتو۔

امر نو زافر کاری مہنگر سارے رشایہ بایسے یہ بلبل جیس پراندھیں
مشربے شان۔ پراندھی اوس ملن (اسلام آباد) روشنان۔ یہ اسکی کوشش بھگت تہ کا شر
زافر ہندو ق شاعر بلبل جیس میوال میں نشیں پیندن سوانیں جواب ہیو یہ کوڑھ
پراندھیں نئے قرار۔ بلبل پھیوکھیتی ماگس کس نہ میشان پراندھی نس
لکھیں مشربلا یہ لکھتے مگر کیم لپلا یہ لپھر تھی نیشن عقتوں اندازس مشریں
لپلا یہ ہند شاعر انہ حسن نزاکتھ۔ نہ لفظ و رتاو پھر اکھ شاعری رسمی نہ عرض عقیدتی
اطھار بنیت شہ بجاوان۔

بلبل نہ اکھ مشربہ لپلا پھے۔

شامہ سعہ ندر موری دو لے

کھیلہ بنا راسپہ منڈو لے

۵

کاڑ زون زن چکان درائے
واڑ بندن یاد بھو نایے
یاڑ نایے بیٹھر برد لو لے
کھیلہ بنا راسپہ منڈو لے

مور مکلیہ دار تھ سعہ ندر
از بچھ توشن پوشن اور
وائل کوشن مائل زنگو پے
کھیلہ بنا راسپہ منڈو لے

یہ ماری منز بیلا پچھے رادھا سوئمیر منز پر۔ رادھا سوئمیر پچھے تر کہ پرمانند جی نے
تحلیق منگرا تھہ منہج تھہ لکھن کوں بلیل جین خاٹ رغہ اضافہ کو رمت نہ صرف
پچھے اچھے کیہیہ لیلا یہ بلیل سپنپر بکھے تھس اکھ مکمل حصہ تھہ میوے تحلیق کو رمت۔
بلیل سیندس تحلیق کو رمت انتہا حصوں حصہ چھہ «موہنی روپ»، ناو۔

بلیل جین کو روپیم کھاند رپرمانندی لش حکمس پیٹھے۔ یہ کھاند رپید
ناگم بدر کامہ۔ ناگمہ آسکیم داریہس و قتن کو طیال۔ یہندس تھولیس منز شول دارہ
تھہ باپنے غذائی اجنس روزان آسو۔ یم غذائی اجنس آسک اسان گاہین منز مقرر
ضالیعن تحت پاگراو۔ منگر یہ سرکاری کار آو پنیہندس بے سوہ کھ مزا جس برآہ۔
کوٹھیاں ہنڑہ انکل تھنکھ جلدے نالے کڈھ تھہ تھہ ہیو تکھہ پین آبائی پیشہ وائیت
کھوئ۔ اتھہ سینت سیتھ کورن فارسی پر ناؤں شروع۔ ہین اوس بقول آزاد فارسی
زیماں پیٹھے گانی عبور تھیم آسک امکین دوہ ستادن منز شارل ہنڑن مشنور میں منز
پچھے آسہہ ہنڑن فارسی داٹنے پندر واریاہ کمال نظر گرھان۔ منزی منزی پچھے مصہر کیا
سکلم شاز نام فارسی پاٹھرو نہ آمت۔ منگر کمال پچھے یہ زیم فارسی شار پھیٹھے ہر گز تھہ
پیوند کاری یاسان یا نفس مضمونس کوہ بر او ان بکھ چھیم شار بر جستہ پتھ شار پچھے
کھیفیش منز تھرہ کران۔

فلک از گردھم رنگ زمین شد
یہ خون محرا ہے چین دریاے چین شد

○

نہ دارم طاقت تیار چندیں
اغثنا یا غیاث المستغثین

○

قسم از روے گل فلام پیری دخت
قسم از موے اندام پیری رخت

ک اے آرام جانِ دل قرارَم
امیدِ خاطری امیدِ دارَم

نہ تنہا عشق از دیدار خینزدَ
یساکین دولت از گفتار خینزدَ

مشنون یوں بیرہمَد پائے فارسی کلام چھُر آوس تل۔ اسرائیش چھُر فقط نئے اکھ
زمُونه موجو د۔ بیرہمَد اولین ذکر آذاد صاب پینه کتابیه مشنون کراں چھُر۔ اکھ فارسی
منونه چھُر تمہ مرثیہ مشنون بیو س بلبلن بقول آذاد ملکہ وکوڑی بیرہمَد س مرنس پیٹھ
تنہ دقتیہ بیرہمَد و شناں کس و اسیں ایسیں سوڑتے بیکھ بیٹھ مین بقول خیال اکھ سد
پتھ۔ ۵ روپیہ لقدر انعام میوں۔ مرثیہ چھُر بیکھ پاھوڑ
آه! افسوس! ازانم برفناں
ملکہ معنطمہ رفتہ تری یہاں

بالوزے نقشِ دنگین لدن	بالوزے تخت نشین لدن
بالوزے هند و سریزند عرب	بالوزے هند و سریزند عرب
بالوزے خشک ترویر و بخار	بالوزے نبت و کشیر و پھار
بیٹھ تپیتھ	

بلیل دراویہ عالم ۱۹۵۸ بکری مشنون۔ امہ وقتہ آس یہنہ داںنس بقول
آزاد ۷۲ وری۔ گوکہ پینتھ مرنک تاریخ ۶ ۱۹۵۱ اوس یہو یکین شاران
مشنون پتھ مقرر رکھو دمت کریمہ

بیا اے باغبان بلبل قفسن انداخت درگاشت
 یہ بارع شینشنس فسله یہ پرگے گل کفن انگن
 چین کے نیچ میں سیرے کے تنخنے پر لادنا
 هر آک گمین کی شاخوں سے چتا اس کی کروڑوں
 صبا باعذر لیب گو کل از بلبل نوا بر گو
 کہ زیر پایے عفو رام جی آمد شرن لحن

”زیر پایے عفو رام جی آمد شرن لحن“، چھ ابجر حب ابر ۱۹۵۶ ب بنان۔

(مکر بسان چھ زبلیل جی آسن امہ ”پینٹہ پائے مقر رکری متہ“ تاریخ وفات پینٹہ
 یہر عالمہ دراثت تکیا زملکہ وکٹوریہ پچھے ۱۹۵۸ عیسوی (مطابق ۱۹۵۸ بکرمی)
 منز مران پتہ یہندس مرنس پیٹھ چھ سیمہ با خالطہ اکھ مرثیہ تیر لیو گھمٹ۔ لہذا
 چھ لاحال اسر بلبل جیتن مرن دری ۱۹۰۱ عیسوی یا امہ پتہ یہنیہ کا تہہ دری مقر رکن)

بلبل جی نس مزا جس منز اس صوتاولی پتہ نا تر دشیر بیہ و تاولی پچھہ یہن منز وین
 منز نتھ طاہر بیدیم در میانی پتھر اکس دوہن شارن منز ائنراوی تھ دویہ
 تسلک پن تلان پچھہ بیم چھ سارے انا بشیر دوہن مرکزی کردار لند کئے تھادان
 نہ لمحنے چھ اپنے نتھ و تاولی منز تم واقعات پتہ حافظت مہ لے ترا او تھر ڑھنائیم
 دوہن مرکزی کردار نہن عملہ لپس منظر پتہ تکمل جنیاتی فضما مہیا کرہن یہند
 زندگی ہند ک حالات مشنگ گر ٹلن۔ پینٹہ بارع پھوس دعموی مشنس، پیٹھ
 شاپ دبیون۔ پرس چنپک عادی آسن۔ پردیسیں منز اکس بیا پر (رحمان بابر)
 سند دل رحچنہ با پتھ کرشن تام دوہ ہمنے منز پو پر مشنوی (سکندر نامر) وتنہ۔

چھھہ بینہر جذبائی مزاج باونکھ کران -

بلیں اوس قہوہ تہ شپر چاہیہ ہند سخ طلب کار۔ امیک اٹھار جیھے
بیو پینہن مشنور کیں مشترنہ کو رمت۔ بہ طلب تہ خامش چھنے محض رسی تہ فارسی
شاعر ہند تکہ برا بیتی اٹھار پ تعلید یقہ مشترنہ تشراب تہ سور و سازک ذکر
کران آسو۔ سین خاص شارل ہند لفظت تہ جذبائی اٹھار جیھے چاہیہ یا پتھ بینہر
سید نیو دوستیگی ہاوان غلام تی حیال صائیں مرتب کو رمت سام نامہ چھھہ چائیہ
مشتر طلب کاری پستھے شروع کرنا (حیال صائیں کا بن پتھ سورت، ص، اچھر
ستو لیو کھمت -)

بیپاری بکھنائے ساقی شیہ پاری
دتم چایاہ کرے یو جان شاری
سمہ برگی سبز چینی کریہ ماں
بھے سورت پتو کرے یہ زان

0

موادر قہوا دتم ساقی وندے سر
او در سمار زنکن چھھے ہے یا وار
وصاک دم غنیمت یار یا یار
کرال کرٹھ پیالہ پیر حاۓ سماوار
چکے خوش دارتہ یوڈ دے یار یارس
رومیداہ بیبر خوش امیدوارس

چاہیہ ہند رو سیلہ چھر یم شار نہ اتھانی دا تی رشیع تہ یاد تھ کرال یمیک
اتھان خود پیر دگی چھر۔ اکھ مشترنہ چھر زمان و مکا پچھنئی ہندے امکان تہ نہ
تمن تھا یہ لکن ہندوے یم ساقی۔ تشراب نہ جاس در میان غتیم بنتیم و فہ تلسقہ
لیان چھ۔

شاعرانہ تہجیہ

لکھمن کوں بلبیل سند دور بیا تے ۱۸۲۹ء پیٹھ ۱۹۰۱ء عیسوی سنن نام چھپ کا شر
زبانی نہ بارگہ بورت زانی۔ اکھ قتنس دوراں آئیں تک رنگ مشنوی یہ لکھنے میں مشتر
طبع زاد تر چھپ تے ترجمہ ترہ ترک مشنوی یہ تر پچھے ترہ مدھی ترہ جنگ نامہ تر چھ
جنہ لوں مشنوک یہ فتیر۔ بیڑاوس پیڑی پاٹھر کا شر زبانی مشنر توں توں بخوبیں ہند
تے توں دیریا فتنہ ہند وق۔ محمود گام بن ۱۷۶۵ء۔ ۱۸۵۸ء بیم صنفی بخیر یہ ارد آہمہ
صندی پیٹھے شروع کری، تین میوں اکھو قتنس دوران اکھو ٹھہر او، اکھ
رواج تے مقیولیت۔ یہ چھپ پوڑر محمود گام بن لیو کھ بہ کانہہ تر جنگ نامہ ملکر
شیرین خسر و ۱۹۰۱ء ای) لیکھنے میں دسلا بہ تنگ کا شر مشنوی کوڑ تھی پھیوڑ کا شر بن
لکھاڑاں ہند زوں اکھ قتنی لحاظ کار آمد تے بسیار جہشل صنفہ کرن۔ وہ پر
را جہ کھو، بر کھو، تے ابتر سایا کی تھے اتفقادی حالات تو کھو اوس کو شر زن تھے کئے
زوں (لہنچہ سمسار س بیخ) بیگا ر لگت۔ تے اوس امسیں تو اوس گند بک جو پچھے
روز درست تھے کانہہ میم پستہ بیر دے دستیاب۔ کا شرس اوس پیٹھ کاں خاہ
بیش کاں مستقل عذاب۔ تے بیس کاں خراب مشنوی دیت امس اکھ روشن پچھے
کاں تھے میم پستہ بیر دیہنڈس اردوں مشنر اوس پین حال گوارا ہیو با سبیو تھے بیش
کاں از کس اضطرابس لایکھ۔

کا شر شاعری بیسہ دہنچھرا عضوں حلقت تے باڑان مشنر تھے پیٹھ
امس۔ و آنہ بیسیہ اکھ لونہ و آہنگ ہنچھر عام کا شرہن کرنا مشنر۔
گھ و ز سایا کی تھے اتفقادی لحاظ اوسیہ بیڑ دو رکنی طخچہ بیان۔
ملکر کا شر شاعری پاپنچہ اوس یہ وق اسٹہا بی بار آور۔ سانی مشنر اہم شاعر
پیر پچھے بیڑ اقھ دو رس مشنر۔ باسان چھ زن تھے بیڑ کھ پیری پچھہ ر شاعری

بایپھه جچه ناسازگار ماحول زیاد سازگار - محمد گامین یم تجربه کر کر من منز پچه اکس
منزه منز مختلف بحر آزمادن تسدیج به نه شناسی - اتفاق لست زلینا منزی
هندس طرزس پیوه کھالی کتی قصیر پنهان کاشش رو لوا که شنا بردو، بجاند و ته قصیر خانو
بیتکه اکه قصه بوز قه جهم لکھن جو بلبل دنال ز -

دو با اکه در مقام قصبه ناگام
وشن زن پانشه طینه قصه سام
نہن واین هنین پنین اژنن تم
پیوان ڈسی پیتھر اسی اسی پیٹن تم
نه تکه ربطاه نه تکه آغاز انبام
زمیں آسان - سبحس دنان شام

(سامنامه ص ۱۴۲) مرتب علام فیضی خیال

نه توے تر پیو کاشر زیاره هند اکھ اهم جنگ نامه تختنی -
بہ غیرت سام نامه منچه نو ودم
شیخ نیندر دیک آلام تزو ودم
کوڑم از فارسی تینه ترینا تیکه
سینکر ترا و تکه مطیع در پیش بیع و تکه

سامنامه - مرتب علام فیضی خیال

بلبل پیچه جنگ نامن دس تلان چنگ یم زن دهن کاشر ہن مشتھے آسی
گامنگ کشیده بایپھه اسی کم تان دو پرے جنگس دو تھان - زینان بیا ہاران - کاشر
آسی نقطه عیت سیندر بایپھه زینن دوں غاصب حکران اوں نہ ہارن دوں
اکھ مستقل کپیتھ عطر - لولہ منزی بن منز آسی ہے کو شر پانپی نسی راوائی تہ
مدھوش سیدان -

کاشت پنجه مستقبل با پیغام تیار بخواهیم که نام و نشانه کوچک میشود. سیمو آسپه سمه زندگی هندوستان و پوچه را نویسیده با پیغام تراو و کسو و مت نیزه. لعنه خطون منزرا پان ترا و نکره میز نشان ترا با خیر کوچک رمت. یک همن کول بلین لیو کوه جنگ نامه. جنگ نامه کیا لیو کوه ز جنگ نامه پوچه نکار روابح زن گه و شر و رع. محمد پیغمبر طینگ صاب پیغمبر کلیات امیر شاه کس گو و در قس پیغمبر لیکھان ز

”امیر شہس چھٹا اٹھ سلسلہ منزرا (ایران رزم نگاری منزرا) دسلاما یہ

کرنکت بحر حاصل تقوی کو رکا شتر زبانی رفه نه بیکار من هند
شرف نه بدل گو و دنکر لطیشیه هند ساز عطا. تجویی پیغمبر نادی
بیر لو بح بال پنجه کو هنگنه نه بدل مرد اتنی هند سینق“،

(راز کلیات امیر شاه - مرتب منظور را اسمی)

مکر طینگ صابن نیو کنیه تو ای خنی طکه و رآ اکھ فاصله ز امیر شہس پیغمبر
”رزم نگاری منزرا دسلاما یہ کرنکت بحر حاصل“، شاید او کنیز امیر شہن سام نامه
چھبیس بکر و نخنچه - حالاں که بلیل پھر سام نامه کس آنتقیس پیغمبر امیک وجہ تصنیف
ته لیکھان نه سال تصنیف تر. مصرے تاریخ پیغمبر پاکھو
وچھن تاریخ یو و زانکم نظر کر
”بہاری رو و صہ چین گو و دہ بہتر“

۱۲۸۴

یا تے بلیل پیغمبر ۱۲۸ مطابق ۵۷۰ عیسوی پن سام نامه مکمل کران
امیر و ز پیغمبر امیر صائب تقریباً (۳۱) اکتربیه و فهریت پا به دنایی بیهندس مشور رس
پیغمبر سمه سام نامه لیکھان پیغمبر اثر و ده و فهر (۲۲) آسان - امیر صائب پیغمبر
پن سام نامه امه پن تقریباً ده و هر کی مکمل کران -

خصوصاً پچھہ اکھ مخلصاہ میون یار
نہایت شفیقیاہ سہ پچھہ دوسدار
لقب تھیں پرے ناو عبد الوہاب

بستھنام حابن پچھہ قریا عجب
ہوس گوہ متس میانہ شارک سٹھاہ
ز فردوس طوسی پچھہ محمود شاہ

(سامن نامہ۔ امیر۔ مرتب منظور اسٹھی)

پہنچنے امیر مشہور مشنوی یروانہ پچھہ کھمن کوں بلبل اکھ بیا کھ جنگ نامہ لکھا
بیرجنگ نامہ اوس داریں کالس راؤں نل۔ یہ لوپ می پینٹنے کر جناب خان
صائبینوڑھر تھہ تھا و مژو کتابو مشتر اکھ جنگ نامہ پچھہ ناوسکندر نامہ۔ یہ
سکندر نامہ پچھہ پینتو تمام اند روئی شہادڑو لفظ ڈھار۔ ترکیب پتہ اذار
بیاں کرنے کھمن جو بلبل۔ آخرس پچھہ پچھیں وجہہ تصنیف سال تصنیف پتہ شاعر
سندا و حسب روایت نظر کر تھے۔ یہ مشنوی پچھے بلبل جین امر تسلی پچھہ مشتر تو
سال تصنیف پچھیں (۱۲۶۹ھجری) یا نے ۱۸۶۲عیسوی۔ امہ دردیہ اوس کشیر
مشتر پیدا کر لئے دراں آس وہ مت درا کہ تہ بیکار نش بچنہ با پینٹھ عسکر کا شتر
ڈو گرلن ہند لوپ تمام ایکتیا طی ند بیر دیا و جو دیش حلہ پنجاب ڈلان۔ بلبل نہ پچھہ پنجاب
تران پینٹہ سہ اکس رحمان یا پہنچ فرمائیش پیٹھ نظمی سندس سکندر نامہ شرھوڑ
موٹی پاٹھ کاشڑا دان پھٹ۔

سکندر نامہ پچھہ صد لق اللہ حاجی صابن تہ لیو کھست اُم سند سکندر
نامہ پچھہ بلبل جی نہ سکندر نامہ کھوتی و سیع بگر شاعری لیخاٹ پخہ شک بلبل
نہ سکندر نامہ مشتر و پھیو شاہ چین شنز کور سند سرا پا۔

پئے سکندر سندر خط شاہ روں سینڈ نما دا -

شہے کیا ہے پچھے دہانگ آکھ جنگس و تھیتھ
لکھ کر آمنجن چھو پلنگ اس و تھیتھ
کر کھ بدر کھ کیا ز لشکر تباہ
پڑیہ دولتھ انکھ کو پر اے روکیاہ
کرے قی قصاب بی پچھے نیس کران
کرے قی بی پچھے دون فبنس کران
پڑیہ تے پچکے نکت بیسراز جان خود
دماہ روز پچھے اس و تھر کھ لحمد

(تلمی سکندر نامہ۔ ملکیت اینہ مذا غلام نی خان صدی)

امہ حسابہ کریز پچھے بلیل جیتو کوہ ڈپع منشوی سکندر نامہ۔ یہ متو لقریبین ۱۸۶۲
منشہ تخلیق کری مذہر پچھے۔ یا نے پیشہ دوئیہ منشوی سام نامہ یہ روشنہ قربین داہ وری
پڑہ امہ و زر اسہ ہے دہاب ساما شر اہ و هر لکھا کہ تپہ امیر صائب اکھ دہ و مہر لچا طر
پچھہ بہر حال لکھن جو کوں بلیس "جندگ نامن دسلایہ کر نکن بچھر حاصل۔ بلیل
نس سکندر نامہ منشہ پچھے اسکو قربن سارے خوبیں تپہ خصوصیاتیں ہند کر انتہا وچھا
(ہر گاہ تم وونے گو پچھے) یہ زن امی منشیں باقی دوہن منشیں اکھ الگ انفراد تھی
منشیان پچھے دو وہنی نہ پچھہ تشبیہ منشہ کا نہ فوہر تپہ نہ منظر کشی منشہ سہ پیدا با تی
خواہے شامل میس زن پر بن والیں ذہنی طور آپراو ہے۔ تو تپہ پچھہ سکندر
نامہ اکھ اتیدائی کوشش آسپنہ کر نہ پیشہ زبادھنہ و رتا و کوتھ کا شرس منشوی
سر ما بیس منشہ سٹھاہ اہم اضافہ۔ پیغمبر عالمہ نیسرا پر برومنہ تھر سیاہ وری پچھہ بلیل
پیشہ لوہہ منشوی نل دمن ا تخلیق کر آن نل و منتھ پچھے بیتہ بیجنی ماری کچ تپہ پر اپن
دشائیں کن بیمند بدوہنی ذہنی رومنیغ نشاندھی کر آں۔ بلیل پچھہ دوہن خارجی درخرا

پیٹھ و اپس پھیران تے پتھر پاش دُخ دوان. نل دنچ پچھ اکھ تیکھ جمالياتی
تجھر تیکھ مشرپن اندرول شاعر کھر کران پچھ ته رپ قبؤں کھو مر جلو مشرپنیز ن
یشہار پچھ۔

بیا بلبل دما اکھ دم بخود روز
شبین همراز پاش مشرپن سوز
بین ہند چکے وناں نڑاویتھ پنھوی
سنن پچھ نا شریہ پاش کیا دوھوی
گل د گلزار مال د مس برابر
گل بارغ بغا ثهارن پچھ بہتر
(نل دن سو د صفحہ ۳۵)

بلیں ستر شاعرانہ زبان پچھ تیکھ کتھہ طاہار پاھو رد کران نہ کامش زبان
کیا اس مذہبی بینیادن پیٹھ دوں فرتن درمیان تقسیم۔ تپ بقول لارن صائب
کیا اوس کشپر مشرپنیز کو شرالاک تپہ مسلمان کو شرالاک۔ حالاں کہ نل د من نا پچھ
مشنوی مشرپن اس پتھر بینیادی کتھہ ته تقیم کھنہندو دھاروکے اصل لاحن یا لفظون
وہ پراو پنج کاغنی کنجامیش تپہ بیانیه موجوداً د۔ کوہ ز سکھ نہ دو گر نشانی مشرپنیز
سیاسی مصلحتوئی مو موئی مو موئی بہان پیٹھ لو، کہ مذہبی بینیادن پیٹھ تقسیم
کر پچھ کوشش شر ته۔ باختہ دیوت حکمر افیمه کتھہ ہند نہ بآس ز تھنہز دلچسپی پیش پچھ
ثر پین کشپر مشرپنہ دھرم "بیبیہ مسحکم" کرنس مشرے۔ مگر یم سارے
کو، شنشہ روز سیاستن نامے آئہ کا شرپنیہ دو قو ولنا دنس تلیے محدود۔ کامش
زبان رو، زہمیش کر پاھو عام پھرس ته لفظ پھرنے نکھ۔ دون کوہ عقیدتی مسلہ
یا ادب پچھ تھ خاص لفظ پھرس۔ لفظ پھرے تپہ دزناوس نکھ رو زان بیہندر

و سلیمان مخصوصاً عقیدہ مقبول آسن۔ اُوے پچھے نت منقبت بھجن نہ لپایہ پندرہ
پندرہ مخصوصاً لفظی سرمایہ پندرہ استغفار کران۔ بلبل سینہ لپایہ پتھر بھجن نہ پچھے
پانش موافق اکھ جذبائی فضا و قلادت با پیغمبر پڑھ شاستر ددی مقبول پیدا متنز
لفظ نہ اصطلاح ہے و زنا و ان۔

سمن پیکر دمن عریضہ غم نہیں !
و حپن رازیں پچھے اچھو پھر پیر زل
سینہ پے پوشک تر زرا بست گلس ترس
سینہت رنگ یے رنگ سینلس ترس
مین کھورن سمن ترس برگ نہرین
تے کری کنڈ پوچھون لاہر تینین
اچھو کنی روغن بادام ہارن
بنفسشہ رنگ گومت کل انارن
پنیتھو چاند گل ترس تراہہ کھینچے
ہرے مٹھہ بیرہ گھنٹہ پوشہ لئیجے

(مل دمن مسود ورق 15)

کھمن کوں بلیل او سن پر ماں دن شپش۔ نیند بایخہ او سن پر ماں دھین
لوں پڑنے درشن بھی مارگ۔ دیہ سندھ روپ پتھر بینہ ساری بیڑھایہ پنڈ انت۔ تھر
مشرو و پن آسن پتھر سارے بیکھنے شاعری کریں تھر اپن۔ توے پچھے وناں۔

آ کاشہ سکریہ پر کاش۔ لزان دراو
کاش آو رادھا کرشنے درشن ہاو

ویلے دوت امریتہ ور شنکے
پر ماں دنے درشن کے

116558
212104

لکھو مئنہ لولے چے دارِ وُسراؤ
گاش آو رادھا کرشنا درشنا ہا

تمو لریب گوہ پرستیدس آسنس منزے بین آسن۔ تھے پاٹھو یتھے پاٹھو زن مولا
جلال الدین رومی صدائیں نیزن آسٹن مشن فیریزی لیس بشیر رنخہ اکس نوں
کاشپس منز پنخ شاعری کر تشورع۔ رومنی صدائیں پاٹھو در تو و بلیل جیں پنخہ
شاعری ہندس اکس خاص حصص منز پنخہ کوہ رسندنا و۔ بین تخلص پیدا اوے
پید بلیل نہ پرماند جین کلامہ رل وا ریس و قتس آو بلیل جین یہ کلام پرماند
جی نس کھاتس تراویہ۔ انھر بیر بھیرس کجھ پھیبور گوہ ڈیپر لڑ سون زدن
چیاں سری کنھم تو شجاعی تھے موئی لال ساقی صدائیں۔ تم جھیلیکھان "بلیل کلامہ
کیاڑ جھ پھر کپھر پرماند س مٹھے مریہ بیان۔ امیک بوڈیا پ وجہہ پچھے یہ
کنھر تھند سور وے کلامہ پھر قریب سامن نامہ در آے وہیں جھاپ سپردئے
دویم کنھ پچھے یہ زپن تخلص استمال کر لخیہ جایہ پھر بلیل گوہ ڈپرماند نے
ناوہیان نہ آ دیہن۔" (بیرماند۔ جلد ز)

پرماند سے گھہ مدر تھمن تے
وندتس وندتس زوتے جان
تو آسمہ پرمہ آند پراون تے
بھٹے بیکہ و بھٹے رٹھ من تے پران

پرمہ آند پراو پچھہ و تھمنہ ہیش بلیل جوں پلایہ و نتھے یہیز ن لپلاں منز جھ شاعری
صعت گری نہ شاعرات لکنگری ہیز داریاہ مثال نہ ششکلم میلان۔ ہرگاہ زدن
عبدالاحد آذار پتھر فداں پھر ن پرماند نہ شاعری منز لیہ سے پے ساختی نہ جذبہ لنظر
کر تھاں پھر سہ جھپٹہ اسہ بلیل منز ن لپلاں منز لظر بیان مگر تھے جر تھ پچھے
بلیل نہیں لپلا یہ پتھر باقی شاعراتھ عسن تے و لوکھ گا منز لپلا یہ شاعری ہندی

اهم فرموده -
 پیش باید مکمل چه لغتی کلام ته لبلا یه شاعری نمیرے منکیا زیم چه رجھ اعتقدتی
 اطہار - پینته پینته پیش چه ته پیش هر ہند منظوم اطہار - یم چھ اکس مکمل حقیقتس اکر
 پابند سوچتی و اپنے نظر پرستی شکل اونچے کوشش لغتن منز چھ نفت خوان
 زنگ رنگ پانگ پانگ سوچھ حضور مصطفیٰ تقدیس ک با ولقار سادگی ہند پیش تو آئی
 شعفیتک نه غیال نخواون پیش ایه کی تعلیم ہند ته -

- لبلا یم منز چھ شاعر مقابیتاً آزاد - گوہ کہ یہ آزادی
 ته پچھے مشروط - اتحہ منز ته پچھے شاعر "برد تھے مقرر کرنے آمیتو صفت" سیتو پینس
 مددوس آکار دین -

اوے پتھ چھ عقیدتی ادب شاعری ہند دایہ پیش رکنزر او آنے یوان - ته
 کشہ منز و کھنچہ آمت پیشتر عقیدتی ادب چھ ماسر بیان بازی ته عجز و انحساری سان
 پینته رنھر ک ته بد کسی ہند اطہار - عام پاٹھو چھنہ اتحہ منز درود رتاناں ته کاٹھہ
 شاعر خصوصیت یا شاعرانہ زادی جاری نظر گر تھان - کشہ ہند پیشتر لغتی ادب ته
 لبلا یہ پچھے بوزن والہن پیش پیش ته گوئن والہن پیش مہر گانی کنھر زند -
 دون گو - لعفے چھ اتحہ ذاتی عقیدس اتحہ اجتماعی پیش چھ ته لوں مناسب
 موڑ فی حوالہ اسپاڑ تہ پیکر میلان بیکر کزیم ته طبق ترین شاعری پیش پنک مشاال پاٹے
 بناں پچھے شلن " سعدی سُد مشہور نفت - بلغ العلا بکمالہ ھی -

لکھن کول بلبل پچھے پیش مشہور ہم عصر نفت گو عبد اللہ خدا دم سند کیا مکھو
 بلعفے سو درس منز ڈو ٹکھ شاعری ہند لال مر جان تر کھالاں - بلیبل اوس
 بینیادی طور شاعر - سہ اوس شاعرانہ دولن، تکن کری ته منعت کری نھنر انواری
 دواں سہ چھ پینٹہ دا خلی کیغیش باپنھ مناسب لفظ تلاش کرائ - ته پینٹہ جیالا پتھر یہ
 باپنھ تھم پیکر رنھاران یم تسدس شمارہ مزا جس نکھ نہ تسدس شارکس کاہم فضیس

قریب قریب بہتر پاٹھو شد کلاون چھر۔

ثرپھق آکاشس باسکر یاستم
زدائے پر کاشنگ سریہ زن آستم
آہن گلپہ کاستم رکھ تو نالو...
○

بندرے ژوڑو لائگھم سن تے
زاعگھم نیہ ہم شلپہ واسن تے
تباگھم سون تے مون گھنے مالو...
○

(۲)

پر کاشش رہپیہ آکاش مانڈو
آش گاوش پیانی سیدین ہے سادو
سریہ مکپٹھ گلپہ کاسسہ ہونہ بندو
سمو وو نہ دندلو مونہ ش پادو
بہر حال بیٹھ کلامہ چھم گنڈھ موصوئ آسنا کنے۔ بیوں بیوں مقامن ہے کیفرشن
ہندر بانپھیر دنپھ مقرر اصطلاحہ آسنے کنے۔ ہے داتناو پر چہرا کہ خاص باندی کنے
شاعری لحاظِ علم تر۔

حضرت آزاد پچھہ لیکھاں "بلبلیں لیپھو واریاہ لپلا یہ۔ نہ پنسن خاص
منکس منزہ پھوں بہتر پاٹھر۔ کُشہ کُشہ ورچھہ منشس گوہ ریاۓ پراند صاب مٹن
سنیں طرس پیٹھ لیکھاں" امہ پتہ چھم آزاد دو شرمنی ہنز اکھ اکھ لپلا نقل
گر کھ فرماداں "ظاہر کچھ نسوانی پر ماند ہنر نلمہ منزہ پچھے حقیقی شاعری بید زن
بلبلیں رش صفت گری پچھے" آزادیم ز لیلا یہ مقابله با پنکھ پیش چھم کران
تم پچھے۔

و ر د ب ا ه ک ر د ب ا د ب ا سا گ ک
 ه ب ر ه ب ر ه پ ر ش ب ي و ش ب ك ر جي
 ن م پ ا ن س ک ن ت ا ر د م ب و ه س ر
 ه ب ر ه ب ر ه پ ر ش ب ي و ش ب ك ر جي
 يه ل ب ل ا ب چھے پ ر ما ن د ب جي خ ز ب ل ب ي ل س ت ز ل ب ل ا ب چھے -

پ ر م ب ک چھے ه ب ر س ب چھے ه ب چھے ه ب ر ه
 ا ن ت ر ب ا ه ب ر ه ب ر ه ب ر ۱ د م
 س ح ب ب رو ن ظھ د د د ب ت م س ب ه ب ر
 د د د ب چھے ه ب ر د چھے ه ب ر د م
 ۰

ه ب ر ت ا ر د ز ن س ب چھے ه ب ر ک د ه ب ر
 س ع ه ر ت خ ا د س ر س ب ب ي ه ز ب ي د ب م
 س ن ظ ب و ر گ ر ب ز ن س ب ب ي و ه ب ر ه ب ر
 ا ن ت ر ب ا ه ب ر ه ب ر ه ب ر ۱ د م

(از چھیری زیان اور شاعری - آزاد صفحہ)

صاف چھن ظا ه ر ز ب ل ب ي ل ج ب ي ن ب چھے شاعری گر م ش ر ت قوی ھ (پا ش س ن) د س ب ي ا ب (شاعری
 ہندگوں و زنا و نکھ شپس جذبیں شاعر آنہ تجڑیں شکل بخشنی م ش ر شا ر م ش ن ری و ز ن
 والیہ " سازگ "، خیال تھوڑا مت ہم آواز تھم فائیہ ل فقط ثرا ر تھ کھتم و نیچ کوشش
 گر م ش ر م کر لیں فکری نظام تیر بوط فلسفہ پر ما ن د ب نیتہ شاعری د ک ر با و اں چھے نہ بیہ
 کس اخہار س آزاد تینقی شاعری و نان چھے سہ چھے ب ل ب ي ل ن ش ع ن تا - پ ر ما ن د ا و س
 بنیادی طر فلسفی - شاعری اس قم س ن د ب ا پ بھ ک تھ ہند اخہار - یہ چھے الگ - ز پ ر ما ن د
 ج ب ي ل ن ش ن تھ چھے شاعری ہند ر ت نو ن مو ن ب میلان

راده سویکور لظیر مُشْچَہِ اکھ منظر کھاند رک پرماند بچہ نپس مددوں
 سند بجہ۔ رو، حافی مرتبا تپ غلطت برایرد نظر خداوان نے توے چھ، دا لو کر پاں"
 لش رکھ دوان یئر راز وَتَه لوان گیست پوش و دھراوان۔ اخ سپن س منظر نپس
 مُشْچَہ عالم انسانی جذبائیں تھے دلوارن کھن جاوے۔ انھ فقابل بچھ لکھمن کوں
 بلیل کرشن پڑ رادھا یہ ہندس کھاند رس پیٹھم اکس عام کوریاں لئے سندھی یا ٹھوسیچا
 نے کھاند کھن عالم مر وجہ لازماً نہ تھدیخاں خداوان۔ مُشْچَہ اکھ "پرماند نپس"، آفاقی
 ڈرامہ انسانی اسلوں پیٹھو دچھاں پانہ تپ لطف تلاں تھے اسہ تھے آندھچہ امریتہ
 تر میش مُشْچَہ بیکھ کران۔

معہ کھ دیونٹھم پیپوش زن
 رو شہ نیو نم ہوکش یومیرن
 نال پوشہ ماں و آکر گوشن
 کرشن درشن کری دی لو

○

شانہ کری تے پانہ مٹن
 بیتہ لکھن بچھ معہل مشکن
 عشقہ بیچاڑی دولنم من .. .

○

بیتہ اوبرن ولی شامن
 شامہ لٹھ بیوی سریہ بالن
 ژھایہ لک سے بیوت ژھابن .. .

لکھمن کوں بلیل نہن پیلاین ہنڑ بھے صوفی کیفیت شارت۔ سازت تپ درگہ
 اٹھار چھ بھنہ شاعر ان غلطت دلیل۔ مین پیلاین مُشْچَہ سدھ خارجی منظر کشی ہندر

مدد نہ پہن و رفتار جذب زیوں بخشن - اگر سند کوہ رپا تند چھٹ کر اسرار پرست -
بکھت تہ رویش میں اکھ رت شاعر تر چھٹ - مگر لکھن کوں بلبیل چھٹ مزاجن
شاعر بیس بیکتی و آدچھ و رت لاکٹ پچھ - امیک مطلب کوہ دنہ نہ اکھ اسرار پرست
کیا ہکہ نہ شاعر ا سنتھ مگر شاعری گڑھ لامال شاعری روپنہ نہ کر چھٹ امنظوم
کلام یا غالص فلسقہ یا دھار ایہ - اچھنو گپت پچھ ایھینو بھاری منظر
اعنفو کنھ در پر کران کران لیکھان -

”شاعری یوہ سہ فکر - لیس درس اسہ دوان پچھ سہ چھم بالکل
الگ تمہ فکر نشیں یوہ سہ زن اسہ دھار کے لپیٹک تہ تو ریختی
بیان دوان چھر شاعری ہند بینا دی مقصد تہ شاید کنے مقصد
چھ آندتہ رس دوتلاوں - سہ آندتہ رس بیس زن زانکاری
تہ آگئی نش بالکل جدا چھستہ - یہ زانکاری تہ آگئی پچھ
پنتو محسوسات ڈین پنچھ تہ پنچڑ ذائقی تجربہ پر پنچھ بیند باپنچھ
اٹھار ک خاطر خواہ - دلچسپ تہ حظ آبیز دسلہ تلاش کران“
لکھن کوں بلبیل نہ شاعری مشتری چھے بیڑھ داریاہ مثالیہ بینتیہ تھو اکايل جذبیں یے
ناویتھ بین پنتو موزوں تہ متناسب لفظو سنتھ کایت تہ زو تہ نہ بخش مٹ پچھ -
بلبیل یودوے فارسی زبان فہریں اکھ جان وہ ساد اوں یمیکاے اٹھار
نمکو سام نامہ سکندر زمامہ تہ تل دمانتی کہون شاران مشتری جایہ کو رمت چھٹ سہ چھٹ
نہ لیلائیں مشتری ہرگز تہ فارسی معاورہ تہ ترکیبیہ یا صھر درتاواں تکیا تیھی فارسی
محری ہے لیلائیں ہندس کلھم فضھس گانکل - وہن کو کنیہ کنیہ چھٹ سہ فارسی لفظ
تہ درتاواں مکر یتھ فارسی چھٹ تندس لو، کہ رسس سچھاہ نکھم تہ عام زانکاری
ہندس لفظہ و دس قریب - تیسراں لیلائیں ہنڑ زبان پچھے اکھ اندر و فی ساز تہ
تترم کنیز زیاد مقبول یہند سازت چھٹیا ا مرستہ شاعر تہ نکن کوئی ہند دیت یا کہ

بِچھے بیر سازت شارپ دا خلی خُبی بیا و نو یہ ترے نہ اگر سپنر لپلاں منٹر چھو سازت
ترے شارٹ پارے و آنکھ بیکھ اکھ اکھ سناں تائیں نہ چھو سازت سخاں پیچھے
حاوی تپہ تھے خیاںے سا تریں پیچھے۔

پرماندھی چھو سالکس بر ڈینہ کئے اکھ روکھانی سفرک حال تھا وان۔
سُر چھو بیشہ طاہر تپہ بیشہ بیشہ بیشہ سالکس مزید منٹر لئے ہنڑ کل کڈاں
تپہ تپہ کاشڑ اوں بلیں چھو پر نیا بوزن والر سینہں تجیس نیمہ راویں تپہ
و پیچھے ناداں۔ سُر چھو تپہ بیشہ جذبات موانع منظر قائم کراں تاکہ سُر تپہ پیر اوپر مر آندھے
اوہم شری گنپتہ و گنپتہ راز مذرو
سوہ ندر و مدرس و تھرے مے
شش و رئہ و تیشہ رکھیاں بالہ زندہ
لایہ رتنه مالہ مالہ پاڑ آیو۔

بلیں سیز لیلا بیچھے بینیہ موصوعی جھوپ روکنے چنان لوکہ پھر س ڈل تھہ تپہ بینیہ بچھے آزاد
صہایخو یہ کتھہ پیز نہ اندر وئی فائیہ تپہ صوئی تکرار تماں تھا و پیچہ کس جوشش منٹر چھو
بلضہ اگر سینہن شارن تا شیرہ راویں۔

مشان : بھاڑیہ کو رکھم لفافہ تھی کیا ہ پھوی و قابلے لفوم کا پڑھیا رہیا رہو۔

وشن پہ ترھاڑ تھہ وتن پہ گاڑ تھہ بجان پڑھیا رہیا رہیا رہیا رہو۔

ہے ناڑ پول گوہ و بہ تارِ زلفت سہ مار ظالم بہ میار الملت
تھو و تھہ پھیکھن پیچھہ میہ بارِ لفعت امار کو رکھس بہ ماریا و

(سامنامہ ص ۱۱)

O

جفا کارہ بیسمو

مدن وا پر بیسمو

یے عار وفا دار

دو دھے بدن دار

وارچھم نہ چھیس بے وار پ دار پ کو تودوت
دار پ کر کھنس آوار پ زور وار پ سیتپور

(راز کشیری زبان اور شاعری - آزاد)

بیر سور وے دشکن چھے خیال پہنچ بر بکھن ماسر نہ شاعر انگلکن کری چھو دارے
مدرو دملت لفظی پھر موسیقی ہند روز در خیال - نگاہین منزقانیہ تھاو تکے ریحان
صوفی تکرار - شاکر بس پنیس پیٹھ شارپھ فلادہ ری ہیشہ ہند غلبیہ پیشہ خصوصیت آئسہ
بلیں پہ آئی سندہن بیشتر ہم عمر شاعر منزمشترک - گوہ زیہ اوستہ کاشہہ لیکھت
قولون ریشارت پہ سازت گرچھ پائیہ و آذی مشتر اونین مگر حقیقتہ نہ س نیہ زیم
رویشورے چڑیا بے بھارت ترسازت اسکر خاص کرا تھ دوس رس منزرن پا زوا افی لازم
ولذو دم - نعمہ صابن دشکن " پیار چھم نونپندر بیوان " شمس فیقرت سیاہ
ردیف دوں دوں یا غزل نما و زن - رہمان ڈارون بشیش زنگہ یا " زمستان دراو
زنگ پھول فوبہارس " آئیہ پن الگ سازت پہ آنگہ ہتھہ یا رس اھنگ و قش
منز لیپھم سیف الدین تا پلی پنخ منزی ہی مال ناگرے (۱۸۸۲) بھس زن شاعر ایہ
لطاف پنچہ نہ صفت کری منز پنخ مشال پانچھ - ملن بہندر اکہ غزر لکھ تو نہ پھر
روان گامن لد تھ دامن سر جنگل
یوان شامن ولتھ دامن سہ ہانگل
با

ولبرس فتنہ کرس شارپرس خوش المان
کریم کوش دیم ہوش نیم چھمنہ یوان
یانے نہ صرف ہم آواز لفظن ہند تکرار بلکہ چھ فانیہ در فانیہ نہ فائم آپ تو بکریہ
بلیں چھ من کاشہہ نشاعر منز شامل یم پنچہ شاعری منز مینہ اند رو تکے اکھ
جنز بانخ منظر نام بیان کراں چجھ -

اکھر منظر نامس مشتری پھر خارجی طاقت نہ ہندی رہا تیر تپ بیہہ ہند
 یتھا یہ ہند پے دایہ اظہار کو رنگے چڑھاں۔ گذریومٹ وق تپہہ ہند دو وق
 دو شوے چھر بیہہ س از کالس دو رتے بے مطلب صوفی شاعر نہ ہند کی پاٹھی نہ
 پچھ بین پتھ کال راویک غذاب نہ شریه والہ وقتک تپہ دو قتار پ آنان۔ امہ درک
 کہن شاعر چھر فقط از کال یلیل نہ چھر اٹھر دکر یا ب شہیں کامیاب یہ شان
 کرن۔ سسہ چھر تمام خارجی حسنس پنیس جاتیانی مرکنست تابین تھادان۔

مشتوک عیر

مشتوک ہند سر، فیصل مشتری پیلے بیدلے نشیں بین کردار خارجی قو وتن ہند
 بجرس نل یوائی باسان چھر تشد جذبائی مزراج چھر بے ساغنیہ مرکن یہ یوان یتھیں
 موئعن پیٹھ چھر بلبیس پنیو شاعرانہ زیان نہ مناسب تشبیہ خرب خوب اکھر روتے
 کرائیں۔

وچھیت نقیری گونی راز دل گیر
 کو فن تقریب سمیس یی چھر تماشیر
 سے چھر پیغمہ لپوں سوسن مزاران
 سے چھر لشعلہ دوں گکنار ناران
 سے ڈلیشت بہن اژدر خزانش
 سے ڈلیشت بن گکشن خزانش
 سے چھر اندری گاکش ہاون
 سے چھر منڈنہ وتم راپ رادون
 سے چھر یوسفن لاگن یہ زمان
 سے از پاہ کھاران ماہ کنغان (بلیں تو بیو ۱۶)

بیش هم شاعری منظر چھپتے کہا فی بنخوار لفافی مداریح طکران - بلکہ پھر اس جذب
شہر اس الوند رکھنے کئے اس خاص کعفیت و دل و دل روزان شاعر چھپ
بیہ اکھ جذبہ پا جھاس بدل آپر و پیغ کوششش کرآن - کاشہ شاعری ہندو واریاہ
و زلن یا دزن نماز غزلہ پھر اپنے مثال -

مکر مثنوی مشترک چهار اتھ " طلاقیش "، پنځرواری یا ه پژو - بلبل چهار امیر
سید شنیش کرد و دار میندیں ده کھس ٿئی لائنس اکھ آنا فیت بختان ٿئی امیک اعیتار
قایم کر تھوپر یا بلوڙن والی سیدنی سارے ہمدردی زیمان - شاعر چھه اتھ جذبیں
دُونج دُونج رنگه ایغ شدت ہپر راوان - یئھ پا ٹھوپچه کھانی سیدنی قاری یا سامعه
مشترک ابستکی بیهی درسپیداں - سمه چھپ کھانی مقابل پیش نشست بیهی درست
کراں ٿئی کھانی نئند نو آغاز با یکھ بے نو و احسان ہستھ تیار روزان -

عام آئی پھر تھے منشوی پیٹھ کتھ کرائ ونہ یوان ز ساہن منشوی بن منظر جی
شاعر کتھ ہلکہ منکہ طول د تھ گھ براوان تے کتھ بیز روانی روٹھ کران میشن
منظر کشی منظر بکاران در میان کئی صوری شہجھو پندس واتر ناوس منز
بایہر د بایہر وتن پنڈ سرایا بیان کر رہا ورن - مگر یہ حصہ نکل پنڈ کیہہ سرا پا
یا منظر کشی بیز لپٹا ہر طوال تھ نہ غاران اتی قعہ وتن بیز نامہ بانی پیٹھ د پد اکھ دن
پکھ بڑکہ منشوی بیز د رامی عملہ مدد اکھ صوری حصہ - د رامی عمل پچھا اکس
خاص پس منظرس منشوی اکس خاص ماحولس منظر پر بھان - امر پس منظر
نہ ما حول پوہ شہر پچھا عمل بے زدنے بے مانے - سام سیمیہ و رشکارس دوران پینہ فوجہ
غشتہ الگ پتھ ترسیش نتیش کرائ پچھا، سام پچھا اکھ باعہ نہ اکھا نہ بکلاہ
وچھان - کتھ اکر بیڑھ آسہ ہے تبلیہ اوس باع پتہ بکلا سرسری ذکر نہ کافی۔

مکر یہ اکھ جائے پھے سام سند سور مے تقدیر بدلا دا ان۔ نے سام سند بن ام کانش نوک ماداں بہم کراں۔ میں طلب سام میوس پہلواں جاؤں ولہتہ

خاطر چہ اکھ طلسماتی فنا تہ تخلیق کروں مزدگی - تہ بہ طلسماتی فنا چہ سام ستر
عملہ با پتھر بس منتظر تہ -

وچین تھے جنگل مشرب آگ باغاہ

مکستا ناہ عبجے جایے نساغاہ

چین بڑی بڑی مکن ہندی رنگ بارنگ

نھرہ بن پیٹھ بولو غریبیل خجہ ش آہنگ

پکھ ون آب جوین آب زم زم

تینک چشمیہ کرائ آس کوثرس زم

بیگلاہ اکھ وچین چوئ ماه شوابان

تھے پتھ اسماں ماه تابان

پشنس تھے مونھتھے چیڑھے سوکھی ہیر

لین بڑی مت جواہر تہ دین ہیر

پکن لوٹ لوٹ بہتھ دیھن پتھر

سیاہ چشمہ بعد تازہ کرشمہ

شکر لب سبیب غصب نار پستان

پر لیستان زلف نس ماند منان

(۱) - سام نامہ صفحہ ۶۱

سام ستر سارے عمل پچھا انتخ پس منظرس یا منظر کشی تا بین - انتخ عملہ مشر
بچھ پیش پیش و اجنبی صورت حال امکانی بنادی بآپھے اکھ یتھے فنا تہ اکھ -
تھے ماحول و نیہ آمدت پتھ مشر سام ستر "عمل" ، انتہایی مزدگی باسان پچھے -
بہ منظر کشی چھ بیل یتھے پیٹھ مٹاوی مشر مو لے مشر او دنہ زھان -
ہر کو دار چھ بینیں عملہ با پتھ صور دگری پوت منظر م آسٹھ کنڈ - بچکا یعنی حکر کشیں

کراں باسان چونکہ پریں دوں تے چھٹے مناسب شار و دُسْرِ ذہنی طور۔ کردار شنر عمل صحیح یا بھرپور ہز ناوجہ باقہ تیار اسماں آمدت کر رہے لہذا اپنے بھرپور "کردار" اعلینگے روزان۔ بلیل چھٹے نل دستی ہندین دوہ شتو فی مرکزی کرداری کرداریں تے سامان مس شنر سامس پورپور دھپہ بولبیتہ دوان چونکہ یہم ترتیبیشوے کردار چھر اسہ بلیل شنر و مشنر بیور کے تردیدی لحاظ اچھے میں کرداریں متلقی سائز "یہ پیش کی زان کاری" بلیل سندین کرداریں رئیفہ کھالاں تے کلہم کہانی کھوکھر بناوجہ نشیپہ بچاواں۔

مشلن بیلیہ سام زہنی کر تھی یا چیلہ ہیا نہ کر تھر بیری دشتی ہندس
محلس مشنرازان چھ

سندس دو تھ کنداہ کڈنے بیچان

بیام قصر لائیف کھوتت بر ایوال

برس پیٹھ پاسان درخواب و غفلتھ

پیٹس پیٹھ واتھ دونوے نس تھوں لھ

غربیس بے کنہس ہیو ٹنہ ول جان

روٹھ لئنے دیئن دارکھ ملیدان

اکہ استھایی شد پر کیمیفیٹر ہندیوٹ محقر بیان تے سہ تے سام سندس کردار س متھا
شنوی یا ڈرامہس مشنر پچھڑری نہ کر تھہ ہند اکھ خاص اکثر قائم کر رہے معہ کھہ
بیپہ کر تھ مناسب داش دیتہ [کر تھ بیہ مناسب پھیلاو دیتہ] بھرپور سید
پریں و اس سہ اکھ "وقفہ" دسکیا بیٹھ مشتر سہ کردار سند جذبہ [تے شاعر عقد
نچریہ] اٹھیتے پاں مشتر تپیرا و نتھ پچھریں و اکل سندس ذہن کرس پریں
پیٹھ واقعات تیوٹ جلد ملید وہ نلان نہیں ہند اٹھرے پچھر راویں نشايد پچھ بیو
وجہہ نہ بیش رہن شاعری با دجود ترمیدیبلیل سند سام نامہ عام کا شرین لوکن

مئز شہنامہ یا خاوز نامہ کھعہ تپ کم مقیوں۔

سام سر میان چھ بارن دوستن سیدت شکارس نیران۔ اُنھو اندر ۰۰۰۰۰

نظر تر اُون اُکس طرفس چھ طیش

شکارا گور خرسه ن زن نتشن تن

(سام نامہ ۰۰۰۰۰)

گور خرسند شکار چھ سامس سپھناه دروگ پیوان یسه چھ کو رخ زندے

طینہ کس شتوش مشز باقی مسخی با جو نشتر رخصیہ گر شهان نہ بیار پیشانی پیش اُکس
پاغن مشز و آنان یتیر اُگست سوروے تقذیر پے بدلان چھ۔

بلیل چھ اکھ جایہ تر زھو چرس کام ہتھ تپ ام عملہ مہذتا شکم کراں

سچھ دایت میصرن مشزے اکھ دلھو دانس اعنز را اوکھو نواں یہ بیله زن امیر شاہ
انھو موقن پیٹھ ماچوں پور منظر کشی گر تھو نپنس پیرن و اُس معہ چھ مشتران چھ

بلیل سنپر کو داے مصیر چھیم

۱۔ جدا پیرو و قوجہ نشتر رو دس نہ کاٹھے حال

۲۔ لجھس بیبلے تر سیش بیڑ کنہن دیتن پھیش

۳۔ دیان اوس پاٹ پاٹ پاٹ آم کیا پیش

امیر شاہ چھ یہ اہم حادثہ یتھ پاھٹھ بیان کراں۔

بیلے آفتالیس سینگ روے زرد

ہوا گو و بیاہ رنگ چوں لا جورد

سینگ گور جشی بناگہ نہاں

دکھ گو نہ سامس نشن گو و جہاں

نہ ڈیونھن سہ مادان نہ ڈیونھن شکار

نہ گورو نہ لشکر نہ سے لالہ زار

مگر اکھ بیابان دیوا و چین
 پہپ و راس غوغایے غولائ و چین
 سسہ سام نرمیان بے راہ و راہ
 شبا شبِ شلن اوں مانند ۶۰
 صع پھول تے لھاہر سین آناتا ب
 پین دوت شے بریکے جوے آب

(سام نامہ ص ۲۲)

(کلیات امیر شاہ۔ مرتب منظور احمدی)

لودے زن بلبل سند اجتخار بعضی امی شنز خزوئی تے باسان چھے مگر کلہم
 منشوی شنز چھمیہ اخیضار بہتر شاعری تے چاک دستی ہنڑ پنځ مشال پانے قایم کر ان
 یہ اخیضار تے رفعه چھمنہ بلبل چھرا کہانی منش کیمیہ و اتفاقات نہ پر کلہم یا بیانس
 و اتفاقی رفعه چھر دنخه ممکن بناد کفہ ہو چکست۔ یلکہ چھمی لفظی ترکیبین
 ہنڑ بخیادی خصوی میثون پور پور کام ہیچہ اکھ و اتفاق تھے آیہ شنا پروفیت زکم
 کھوتیکم لفظن منش چھمیہ کھو تے جاو شاعری صورت حال بادنگ امکانات پاد کھوتی
 تمو چھمی لفظن ہندی مرد جہ ملتے تمام قو تو تے زور و سان پھیعہ لرگو منقد۔

حزم خانس اندر بڑا عکھم پری نوش
 دوبارہ در چین پھول یاسمن پوش
 دوبارہ باغ منش باک آو شمشاد
 دوبارہ در گلستان سسر و آزاد

O

دمن در پرد او برس تل پوئم ز دکن
 پرستارا و دل سوزک یہ مضمون

بہ گلزار وفا بلبل بلودکھ
بہ سندگاہ برگل بھیہ لفڑکھ
ثریتہ بیردہ پھیس پرژن افسد دلتگ
کہ اے روشن روان ناموس و فرنگ
(تل دمن مسود ص ۲)

بلبل سپز ساری شاعری ہند غرض چھ اکھ انسانی سورت حال شکلا وغیر۔ ترکہ
اکس خاص فرد سپز نمکی پیٹھ تبصرہ لکھن یا امر سند سیاہ و سفید ک تہ دوہہ
دینک اکھ بیانیہ منظر شکلا وغیر۔

بلبل پھٹھ خارجی حالاتن ہندس دباوس تن ہمیشہ آمت اکھ کردار
و فنادان امر سند جسمانی تہ داخی قوّتھ۔ اکھ سپز انسانی کمزوری یہم ترکہ امر
سپز انسانی خواہ بیہ چھ اکس پس منظرس منز تہ پیش منظرس منز مشکلا و پیغ کوشش
کرائ۔ امر با پنچھ چھ سہ صرفی عجوہ پین ہند خیال نھما و قتھ، قم ول و زنا وال یہ
کہ برکتہ سند شاعر انہ تجزیہ و فنیہ و اشریبہ تہ بہتر اظہار پراو۔

بلبل سند کردار سام یا دنچی یا فل چھ سفرس منز۔ امہ سفرک و ہمہ چھ
یہن کردارن ہنر کامنہ نہنہ کا تہہ دا خلی عجیوری یا کردارن ہند خیادی ذہنی رویہ
سفر با پنچھ یہن کردارن ہنر تیاری۔ و تہ سند کردارن ہند تکل تہ "برتکراہ چوک" و تکھہ کھر
کریز تہ مسخ کریز سفر با پنچھ ضروری ساماں تہ وسیلہ۔ تہ امہ علا پ سہ ذہنی آؤ ہر
یہہ با پنچھ امر خاص سفرک گوہ ڈاؤ ہمیہ یہم ساری کے حاذنا تو دافا نکھ چھ بلبل یہن
کردارن ہند اکھ خارجی منظر نامہ شاپنگ تھہ بیان کرائ۔ اخنو خارجی منظر نامہ
کس مناظر س منز چھ یہم کردار و فنلان تہ عل کرائ۔ چونکے بلبل سند کر اپنے چھ
یہہ لہماٹ گٹڈنہ ز لکھ چھ لا محال ماتحت روزن اکس و فہ پیر زبانہ ہندس
شاعر سندس تھیلیس۔ متس تھے کہاں تہ کہاں ہند ہن کردارن ہنر عمل تھے اکیز

پکنا و پنچہ آیه اصل کہا نی ہند ک تخلیق کارن بیر پکنا آمیش رچھے لہذا اچھہ سہ پینچہ
جو ہر پینچہ زبانی ہند و زنا پتہ تقبیدی شعور پکنزاوان کردارن ہند فہمی روئی
پتہ حالت شبیاں کرنے با پنچہ چھے بلیں عموماً مثنوی ہنزہ مزورت آپھن تل رٹھنہ
لصری پیکر پتہ صورت و زناوان۔ بینے لصری پیکر ہندس سایسیں تل پچھہ سہ تم
ونگ تپ آواز دہنلا وان یم کردارن ہنزہ تپیتہ الفراوی عملہ ہنزہ شاخت بناں پھر
بلیں سند فاری چھہ یہو خارجی مادی پیکر و ہنگر دسکر یمن کردارن ہنزہ
تمہنی کشمکش۔ اور سرتہ ہیتہ لفیا قی حال تھہ تپیتھہ ہکان۔ فہمی روئیہ تہ
کشمکش شکلا و نہ با پنچہ چھہ بلیں مرد و زبان مثنا سہ تم امکانات تلاش کرائی ز
پہندری ترغیبی مانے تہ بیں بدیں۔

اکتس کہتھ شمع در شبے درایہ خاموش
چھول زلف خونہ دکنداہ اپنکھ سکھ بردوش

5

خونہ داں لوگتم مالک و نن سام
وچھن یہ بام آمشر ماہ در شام
رزے کھوت پان ؤلر ؤلر عشقہ پیچان
تپتہ کل بھیوں بیسنبل پیش رجیان
وچھن بر چاہ نخشتب ماہ ز بیا
کنڑھن خوشید ڈیشتہ پیش کیتیاہ

(سامان نامہ ص ۱۱۷)

ہمہ مدن شارن ہند مضمون پچھہ تھوڑا ٹھوڑا شاہ چین پچھہ قند و زنار تھہ سام
نرمیاں اکس کریں مثنا قاؤ نھاداوان۔ امیر چھک (کریک) را چھدر چھ اکھ
سمعت گیر نہنگ بیشنگ کو ر قمر رخ سامس کریں کن پکنا وال پکنا وال وچھان

پچھے تہ نشناز بیہ بے دایہ پا گھٹو ولنہ یوان پچھے مالس رصب کر تھو تہ نشناز غار
 حاضری ہند فٹا پید تکھہ پچھے قمر رخ سامس امہر مشن کھلان تہ پشن رو تو دیا ان
 بیم دو شوے کردار قمر رخ تہ سام چھ کر تھو تہ بی تہ تقاضتی اکانی پیٹھہ (رسنه
 زنان فقط مرد پینز ملکیت بیچھے زنان مرد سیند بن جنسی خاہستا تین ہند تکبیل
 با پیٹھہ پچھے بپرن دول تہ پچھے قصہ کس میسچھس مشن تھہ پا گھٹو آور زند
 بین اقداری نظام ماسوے چجالیانی جسیں بچھتہ ہر گز نہ کردار نہ درم جنسی
 تو لقاں (پتیرہ دامی ترک کپ) تو لنبہ بہاں - قمر رخ پچھے سامس عاشق - سام تہ
 چھنہ بیچنہ تمام و صیت نہ دن پری سستو بینہ اشتہانی بجت باوجو کر قمر رخ سستو
 مایے محبتے باگراویں کا نہ عارزان ان یا کا نہ ولیے بران -

بلبل چھ اکھ خاص واقعہ سیں اول تا اخر پھر الیچہ نہیں جائیں ہے نز
 پیزی کج عملہ مشن امت پچھے تو لفظو تہ تشبیہ ہو مرت شکلا وان یم سب حال چھہ
 بیم لفظ تہ تشبیہ چھ نہ مرف ڈرامی عملہ مشن مدر بلکہ چھ سعہ کیفیتھ تہ
 سسہ تا شر تہ برا بر قسایم نہاداں میں لوں تہ مایہ ہندس سسہ تھر س پیٹھہ دڑھہ
 پچھہ

قر رخ پچھس ونان

و ندے سر سیوڈ و چھم یو دے گئھی خوش
 باکے وصل کرتم ٹکھنہ آتش
 (سام نامہ ص ۱۱)

○

امہ پتہ۔

کیا باہ زن جگر پینزوے سسہ کیبیو دن
 شر ایسے خوں دل زن دامہ پیو دن

نَكْهَتِهِمْ بِجِهَتِهِ رَنَگ رُوْبِیْسَ پَکْبَیْرَتِسَ رَنَگ
 ئُرْطَنْ دَرْچَنَگ بَرَاهَ كَارِپَتَنْ مَنَگ
 مُجَبَّت بَاگَراوَانْ تَمَّ بَهْ پَاكِي
 كَمَرَنْ تَامَ آفَتَابَنْ تَابَ نَاكِي
 (سامِنَامِ ص ۱۱۹)

مَهْشَمَ شَمَائِيرْ رُوزْ شَمَادِيدْ بِرْ كَتَهْ وَخَرْ مَنَسِبْ زِمَشَرِيْ هَنَدَسْ اَنَسْ بِيْلَهْ بِيلَهْ زَنْ سَارِي
 بَنْ بَنْ مَنَزِلْ تَهْ مَعْصِدِيْرْ بِرَادَوَانْ بِجَهَ قَمَرْ رَخْ بِجَهْ قَلَادَسْ يَوَانْ بُشَشَرَادَنْ
 قَمَرْ رَخْ سَبِيْرْ قَلَادَسْ مَقَرْ زِمَشَرِيْ مَنَزْ (تَهْ بَيْرْ دِيْلَهْ سَارِي
 شَاعِرِيْ مَنَزْ) بِجَهْ اِنْسَانِيْ صَوَارِيْرْ حَالِنْ هَنَزْ قَدِيرْ مَهْبِيْ تَصُورْ اَتو بَدِلِيْرْ جَمَالِيَّاتِيْ لَصَوَرْ مَقَرِرْ
 كَرَانْ زِمَشَرِيْ هَنَزْ كَهَانِيْ لَيْسْ اِخْلَاقِيْ نَظَامْ تَرِتِيبْ دِوَانْ بِجَهْ تَهْ هَنَزْ بِجَهْ حَكْمَانِيْ بَهْ جَهَانْ
 حَسَنْ - جَمَالِيَّاتِيْ حَسَنْ بِجَهْ كَرَادَنْ هَنَدَنْ بَاهِيْ تَوَهَاتَنْ بِيْلَهْ بِيجِيشِتْ مَضَقْ بَهَانْ رَيَانْ
 كَهَانِيْ هَنَزْ لَهْ كَيْلَهْ
 بِرَادَانْ -

مَشَنَرِيْ يَا كَاهِهِ تَهْ شَارِيْكَابْ بِيجِيشِتْ اَكَهْ تَوارِيْخِيْ يَا شَعَافِتِيْ دَسَادِيزْ وَرَنَادِيزْ
 بِجَهْ كَمَرَاهْ كَنْ - كَوَكَهْ يَرْ كَسِسْ تَهْ بِجَهْ بِيجِيزْ مَهْزْ - تَكَهْ بِجَهْ اَمَهْ تَسَماَكْ - تَقادِيْتِيْرْ تَصَصِيَا تَهْ تَهْ تَصُورْ اَرْ
 شَارِنْ بِيْلَهْ حَاوِيْ كَرَانْ تَهْ لَفَظَنْ هَنَدَنْ مَرَدِجَهْ مَانِيْنْ تَهْ السَّلَاكَاتِنْ بَنِيزْ اَيْرْ تَوْ جِيهِيْبَهْ
 كَمَرَهْ تَهْ بِلَهْ اَكَهْ كَارَآمَ دَسَادِيزْ تَرِتِيبْ دِوانْ - بِرْ كَتَهْ بِجَهْ بِويْزْ زَا كَهْ شَاعِرْ يَا تَحْلِينْ كَارِبَهْ
 بِينَزْ هَنَزْ بِيْزْ بِيْزْ نِزْ شَعَافِتِيْ وَرَنَثِيْ بِيْلَهْ لَفَظْ نِزْ اَنَانْ تَهْ دَاعَاتِوْ يَا بَنِيزْ بِيجِيزْ مَزْ وَرَيْ مَسَالِهِ تَهْ -
 مَكَرْ اَكَهْ بِهِرِسِيدِيرْ يِيمِ تَسْرُهْ «ذَهَنِيْ عَملَه» مَنَزِرْ كَنْدَرَهْ تَسَدْ شَنَهْ اَشَاعِرِيْ بَجَهْ بِهِنَصْ اَفَهَارِلَيَانْ
 بِجَهْ مَيْنْ دَاقَاتِنْ بِجَهْ بِيْزْ اَكَهْ اَلَكْ شَخْصِيْتِهِ اَسَالَنْ يِيمْ دَأَرْ دَاهِهِ يَا شَاعِرَاتِ لَصَوَرَاتِ بِجَهْ
 بَنْ اَكَهْ اَلَكْ نَظَامْ فَايِمْ كَرَانْ - بِيَهْ اَلَكْ هَنَزِيْ - شَعَافِتِيْ وَرَنَثِيْ بِيجِيزْ تَهْ بِينْ - اَكَهْ بِيَنْ
 تَوارِيْخِ، بِجَهْ -

ابھینو گپت چھن ناٹیہ شاستریں پڑھ تھیر کران یہ کمہ و اصن کران زشانگی
ہند مقصود چھنہ اخلاقی یا مذہبی تعلیم دے۔ یہ کام پچھے دینا پچھے بلکہ ہمکہ دینا تھے اکھ
با احتیار پر بروجھ اخلاقی تعلیم دتھ۔ شاعری گرٹھ امر نشش چھر روزخی۔ اتحہ چھ بیٹھ
خاص رسم۔ یہ اگرچہ غاراً اخلاقی یا غاراً مذہبی چھنہ مگر اخلاقی یا مذہبی تعلیمہ ہنزہ نہم البدل
تھے چھنہ کیتھے (ابھینو بخارتی۔ اکھ ص ۳۱)

مشنوی چاہے سام نامہ آستن۔ تل دن آستن یا سکنڈ زامر، میں ہند تو اجھی
پس منظر چھ پھرا میں کردار نہز عملہ ہند پس منظر ہے اکھ خاص انسانی صورت حال
شبکلا و تک کیتو اس۔ یہ کمہ پر اسر ہر و ز شستہ سماوندزِ اس شاعری کردار س
چھ فقط تیشرے سکلت تھے سی بھت (پاں) پیشہ اشاعری منزور تاد نہ آمیں نظمن مشن
کنجما بیش آسے۔ اکھ مقابله چھ عالم کردار اتیک روپن مشن اتیک آور ہر منزہ تر اتیکے
رشتن مشن لکھ کا روہ تلان بھوڑان روتان۔ اس منشی بیس فاصلہ تر و پہ بیس
آسہ کمہ نہ کر کوئہ پیٹھ۔ کمہ نہ کمہ متبعین حدود والہ و ایس پیٹھ شاعری نہیں بکر کردار
بھھ ار دیر ک شکار۔ نہ چھ اس کا نہ کردار تھے تھے کا نہ اکھ مستقل ہتو شاعر انہ کردار بیح
“کاتے” اکھ سند کردار تھے اس سند ہتو چھ شاعر سنز جالیاتی حس۔ اکھ سپنہ شاعر انہ مژورت۔
(اُمی سند شاعر انہ تھی بہرا تھے اکھ سند کاظھاری و سیلہ متبعین تھے مقرر کران۔ ہذا میں
کردار ان پیشیدت سافر فاصلہ رو زن بھت تھو شاعری نظامیں بیکھر پیم پر درد آسے۔
مشنوی مشن آمی و اتاھ تھے میں واقعیں علاوہ ان وائل کردار پھاپن منفرد نظام
تھے جالیاتی لطف بخشن دوں دا تاروں، قایم ہکان گر تھے کٹیہ تھے۔ اکھ پیٹھ رو ز مشنوی
ہنر کامیابی یا نا کامی ہند ان خصار۔ یہ فضایا میں کرنے پا یقہ چھ شاعر سنش پنہ شاعر انہ
پیسیر تھے علاوہ چھر الفاظ (گروز یہ کمہ تھے چھر پیز کر ز شاعر انہ و اتنے نیارس مشن چھر پیز وائل
سنر شاعر انہ تربیت۔ لفظ و دستر تھے ذہنی روئی یہ تھے ذری اہمیت تھا وان) لفظیں
پچھے پنہ داریاہ اس ناویہ پر ستم لفظیں پچھے پنہ بھت۔ خلفت ادبی صنفہ تر پچھے لفظن

اکھم پن تاشر ته بچھے اکھم الگ تھے بخشنان۔ بیتھے پا ٹھوڑھوچھ لولہ مثنویں مثنا تھے جنگ
مامن مثنا تھے لفظن انو ہم تھے بیلان۔ یعنی کہ صفحی روایت تھے پائید۔ بیتھے تھے بچھے لفظن
ہندس تاشر س امکن جھترن تھے امہ کہن ماہن بدلاً فر تھے بیکان۔

بلیل چھپ بذائقی لولہ شاعر۔ اول ریکھم غزل۔ بھجن۔ درث۔ بیلا یہ تھے فتحے
نل دمن بیتھے میں سارے مثنا تھے امی سندی فہ۔ بیہ۔ دُنیر یادی و اور داتن
تھے گاہش کئی امی سند زدن پتہ امی سند تجھز پ تو عیت اکس لو لم شاعر سند
بیوی۔ بلیل نیم تھے جنگ نامہ بیکھو یعنی سکندر نامہ تو سامن نامہ۔ تھن مثنا تھے گرتو
کمیھ تھے پا ٹھوڑی شیپڑا رنیم دشوارے جنگ نامہ معاڑ تھیہ بھرا تھق قصص مثنا تھے
عسر لوٹ پا ٹھوڑ لولہ داستان ولوا۔ تھے لولہ داستان مثنا تھے اکھم کا ہے جنگ تھے پا ٹھوڑ
و وہ تلائیں بیتھے پا ٹھوڑ زدن اکس جنگ نامہ مثنا لولہ داستان بلیل سند شاعر اتم
روئیہ، امی سند کتفہ ہند داشا وہ بھپ لولہ شاعر سند وے سسچھے اکس جنگ
دوران تھے لولہ شاعر سینے زیش منظر نگاری کرائی۔

تھے بو از تھہ در غصب گھو و سام دل جنگ
گرس لمحہ لڑن پڑے چاران سنگ تک سنگ
کڈن بیغ از میان زن اوپرہ لشی بر قہ
وچھت گھو و نار در آب عرق عرق
سپسخ و شمن بدشمن بیار یا بیار
اکس اکھم پاپنہ و اف غم خوار و خو، خوار
بیری بیکر سمند س پیٹھ کراں بھوش
کمداہ ہبھتھ بہ زلف خویش بروش
بھری گر لول کیو زور ولمن تس
خمن اسس ملن شاخ سمن تس

دِشِرِنْ تھُبِ پُرِ ٹوپِنْ دِلِ بِندِسِ کِمِ بِند
کِرِنْ تا بِندِه خَوَه رِشیدِنْ قِمِ بِند
چُوں گَلَدِستَه زَرِیں وَاجِنْ یَہ دِسْتَی
پَھِرِنْ بَالَا بِیے سِر وَاجِنْ یَہ پِسْتَی

(سامان نامہ ص ۱۲۷)

گَوَه و زِپِرِ جِنَگِ پَجَھِ عَاشِقَسِ نَزِعِ شِشِرِ تِسِ درِ مِیانِ مِنْکَرِ جِنَگِسِ مِشِرِ پَجَھِ کِمِ ازْکِمِ
اکِھِ دُورِ انتِہاَیِ سِجِیدِه - دِنِ پِرِ دِلِ پَجَھِ سِامِسِ آزِماَوِنِ بِیزِ حَانِ مِنْکَرِ سِامِ
پَجَھِ پَانِزِ بِیے غِیرِ تِسِ بِرِ وِنِطِھِ کِنَه وَشِنِ پَجَھِ تِرِکِ تِسِنِ پَسَارِی تِزِدِی ہِنْدِ مِقْدَدِ
وَمِدِی - سَسَه پَجَھِ بِنِدِ دَایِہ - یَہ کِمَاَنِه پِتِپِسِ وَشِنِسِ کَامِنِه نِزِرِ عَايِتِ دِنِه وَرَاے
جِنَگِسِ وَوِخَانِ - دِنِ پِرِی تِسِرِ عِملِه هِکِه شَاعِر وَنِھَزِ
”پَھِرِنْ گَرِ لَوِلِ بِکِیو زَوِرِ مَلَنِ تِسِ“ (۱۲۸)

مِنْکَرِ سِامِه سِنِزِ عِملِه بِسِیں مِرِیزِ بِامَارِتِه بِاپِنِھِ پُورِ تِبَارِ پَجَھِ یَہ وَنِزِ زِ

”پَجَھِنْ گَلَدِستَه زَرِیں وَاجِنْ یَہ دِسْتَی -“ (۱۲۹)

پَجَھِ اَنَّھِ سَارِسِ وَاقِعِسِ بِدِلِ اسْتِغَارِ اَنِی تِچِہرِ بِنِشَانِ -

نِلِ دِمنِ مِشِنِوِی مِشِنِ پَجَھِ دِمنِ نِلسِ نِشِشِ تِرِھِیشِ پِسِرِ تِکِ کِوِہنِ پِتِبَانِ
لِگَانِ سَبِه پَجَھِ کِنِڈِلِوِنِتِہ کِنِفِ پِھِھِ نِزِه وَرِی لَارِالِ رَتِتِه دَادِی سِپِدانِ نِتِه
اَنَّھِرِ انِرِ پَجَھِ تِسِ اکِھِ اَجِدِرِ حِملِه اَوِرِ سِپِدانِ -

ؤَسِتِھِ آوِ بَالِیه پِتِھِ زَنِ کَالِیه اوِبِرِه

پَجَھِکِنِ بَارِالِ بَارِی اوِسِ درِ رَاهِ

بِیکِدِمِ نِشِنِگِ لَاؤِنِ ماَهِ نِخِنِشِبِ

وَسِتِھِ پِسِیبِیه زَوِلِ زَنِ دَرِ چَاهِ نِخِنِشِبِ

(نِلِ دِمنِ - مِسُودِ ص ۲۱)

بیم شوہ شتوے مصیر حکیم زن اکھم و سیئے ایستیار، اکس پور پھری پیکریں منڑا کھم مکن
ڈراما۔ بیر ڈراما پچھا اکھم قعہ درتی منظر نہ پیش کراں تہ اکھم انسانی صورت حال تہ پیٹھہ منڈز
خلحال شانزی "دمن"، ہینہ آپٹر پچھے۔ ورتا ورزا آمیتیں لفظن ہندی مردج مانے ہے تر غیبی
مانے دے شوے چھہ اکھم اکس سیتھر لکھ دمنی ہند دو کھم زیاد شد رت پتھر تماشہ پتھر و تلا
وان۔

بلیں چھہ لفظن ہند پن ذائقی گوہن ہند تھے فایڈے بلان نہ سین یدل بدل آیہ
ترکیبیں مشنہ و زنا و تھہ خاطر خاٹر خاٹر خاٹر تھے تماشہ تھے وہ تلا دان بلیں پچھہ پیٹھہ طڑا انہار کھن۔
پیٹھہ منڈز اکی کھہ یدل بدل آیہ دنک دل تہ شاٹل چھہ۔ کھہ ہنڑ کیغی شمشر کافی دھرا دا ان
تہ اپع منڈز روہہ نا دان۔

(برہمن بھر ماں و دولتھ کس لامپس منڈنل تہ دمنی ژھار نہ غیران)

اکھاہ لارن بھارن کوہی سارن

اکھاہ ژھارن کوہن نارن تہ غارن

اکھاہ دشت و بیابانن کرن ط

اکھاہ ڈوارن و جن باخن ہون پے

اکھاہ دلوں چھہ لازن دناتے

اکھاہ ڈائجن دن منڈر ڈنر دولتے

اکھاہ نالن چھہ نگرن پیستیں منڈز

اکھاہ دالن قدم تل پیستیں منڈز

(ان دمن مسودہ ۳)

پیٹھہ پاٹھو چھہ اکھم تیٹھہ منظر اچھن بر و تھہ کن لیواں پیٹھہ منڈز اکھم عالمانہ اکھم تل تہ دمنی
ژھاران پچھہ بیم ژھاران واکر چھیٹے بطاہر ژھاران منڈز کیغی، پیر گی تھاوان۔ بیٹھے تماش
پچھہ بیٹھاں بلیں جی تہ قائم کراں۔

تل دمن

لکھمن کوں بلبل ستریں تھے مون ختھر مٹھوی ستر چھپے بظاہر زے کردار۔ نل پڑھنی
مگر عمل طور چھے مین سیتر اکھ تریئم کردار تھے۔ بیس کھل نایک بنتھے مٹھوی ہندس تھص
اکھ ڈرامائی صورت بختان پچھے۔ بیر تریئم کردار پچھے نے لیو زپہ بیٹھے دول غبی۔ بیر چھپھرا
”پینٹھے علیہ رکھز“، بوز پڑیوان مٹھوی ستر چھہ اُس وایاہ ناو کرنے اکھ مگر پریں دول
چھہ اُس اکے ناو زانان سرگوہ و ”قستھو“، نل پڑھنی یہ کیتھھ بنتھے بیان پچھے
تھھ پچھے ہوئے غبی کھل نایکے ذمہ دار بیسان چھپل پڑھنی پس اچھہ دارہن
ہندپاٹھک اویزان چھہ تھھ بیس چھہ پتھنی اوں تھجھن ول تھھ ہوئے کھل نایک پر دس پر
کھر روڑ تھھ حکتھر دوائی۔ اُمر حکر کر سیتر چھہ کتھھ ستر سہ مزدھری تناو دھے تلان بیس
اکھ ڈرامائی عمل ہندی یادی عنصر چھپے۔

یہ ”قستھو“ چھپے پا آنھپر، کتھھ مختلف صورتیں مٹھر اظہار لیاں۔ گاہے
بچھیر را پنکھ سپید بھئھنس، داؤس لاکھ پلپر پاڑھس اُکس مٹھر۔ شہر بدھ
کراں۔ گاہے جنگلی یلا بے بنتھو دھنستی ننگلا داں۔ گاہے پانپ غائب روڑ تھھ دکان پاڈ
کراں تریں پچھے کاٹھہ نسہ کاٹھہ جذبائی فاصدہ کراں یا کٹنے قہ درتی طاقتیں چھپیلے لکاں۔
مہہوس حال چھہ دیتھی ہند تھر۔ آخرس زن پڑھے کھل نایک مین دھن مرکزی کردار
ہنتر یہ عمل ریامنست، وحچتھ مین زنگہ تک تراو اوان چھہ۔ نسہ چھپس ”بچا رس“، ”مین
دھن ہند“ وادر کرناک و طیر، جیسا ان پڑھنیش تھھ تر لان۔

تل پڑھنی مٹھتی چھھ سارے مٹھوی مٹھسے نزگوہ بہٹوک سین پیاری لم نکھ
پڑھتاری۔ کاٹھہ رد عمل ہے۔ کاٹھہ منصویہ ہے۔ ہند پاپھے چھہ لوکھے سوچان تر پڑھنی
تھکراں۔ مین اکس دھن جایں یہم زپ (تل پڑھنی) کیتھھا زوڑ نہتہ ما دان چھہ تم مٹھے

تەچەر را دى يازىپا تېلىشل. بىنەتە ئاتا دى كىزى و بىنە ئوان كۈرەتە.

اڭھە موقۇچىچىبىم دىرىز ازىزلى بىرىسىنىس سەقىر، دا او ترا دا ان چەم تەمسىچەر
رەست كاچىھىن داڭلار داوس نەڭدەنك مشورى دداش مىگەنلى چەم سەخنى سان ئەتن نىكار كۈرەتە
دادمىس ئەندان.

پېرن ساڭرى دەن ساڭرى لەپىجىت
كەن مەنزىر آيدى بەن تەس سەڭىسىر ئەنەر كەتە
يېلىھ بېتە بىرىسىن نەلس بېرونان بچەز.

دۇبىس بىرىن گەندەر تا ياز اڭھە ياز
بېرىكىھ داوس دەمىشىتى دەسارت
ئەن يۇڭۇ زېپىن منن رائى دەن بۇ
نىكار قىزىسىر ئەنەر كەتە گل رو سەمن بۇ
مىگەنلى چەم ئەتھابىي «شراقتىپە»، سان فقط.

يې كەتە بوكۇزقە نەلس سېئىن دەس خۇان

، هەن از ھەر دو دىدە قىزى مەكتۇن (ئىل دەن ص ۱۶)

بىياڭھە موقۇچىچىبىر دىز دەن شېنىش رائىس (نەلس) ئىش شەھىپەنە كەنەتھە كەنەت
آتىرىپايان تەھىرا دەن لەكان پەتە - اتكەشىايەر تەچەپە دەن فقط.

روانە كىيىپەپە بىگە دەلشتە دەھامان

زېپە كەر دەن دەراو بىر دەن چىشىپە خۇان

دەن دەچەن ئالىھ دەپوان حالە زېپوان

گۈزەن تىس بىر ئانىز شەھاين رايەر رۇزان

بىابان دەن بىھىران سەكىز زۇزىر

دەچىۋىتس لالە كىيىنەن مەنۇن مەنزى دەن

و دن واره پکن فریاد پیدوان
درند اُجد راه چیس یروان یوان
(مل و من ص ۲۱)

بیر اُجد رچم اکس مصرس مشنر امس دینتی ننگلا دان پتہ بیس مصرس مشنر چھم
اکھو ہنگاہ منکھ جوانا ه اجد رس شکم بچیر تھے نہ کدان - نہ پچھہ دینتی ہنگلا دنه
مینز دنگی اف کران پتہ نہ بخا تھے میلند پتھے کا نہہ عل کران یا تشد آسہ کدان
بیر سو روے "خطزنگ" - ہیت ناگ "ڈراما پچھہ ہر ۲ شارن منشے بلیں
انزرا و تھر نوان"

جو انا ه پہلوان یا یعنی دشمن
و چھت سے حال اوٹ و آتھ برابر
کرن تس اجد رس تم پارہ پارے
سلامتھ درا بیر بسیہ تنتہ ماہ پارے

(مل و من ۲۱)

انفو مشنوی مشنر نہ چھمیں جمائی ستھر پیٹھے کا نہہ عل کران پتہ نہ فکری یا
روحائی ستھرس پیٹھے -

بلیں جیزیر مشنوی چھے اکھنیم اسا طبری داستان - بوجہ سہ شہر ہنرو تماز
بنم مذہبی ادبیات پیٹھے حاصل کر مشپھے - سارا ڈن پا نشن ہن شارن پیٹھے مشتمل بیر
مشنری پیٹھر لتوں خونه و بلیں ۱۹۵۳ء بحری مشنر کمیں -

پیے تاریغ ایں سر تازہ گلزار
گل سموت ز باغ خوشدی ثزار

سے ڈنیشتم گرہن اوسیں یہ ناشاد

پورا نک اتھاسا اکھ میٹے بیو یاد

یہ مشنوی چھ بیل قہوچ شدید خاہشہ ہندس انہارس پیٹھ انداز نادان
اکھ مشنوی مشتری چھ تمہور مناسب موتن پیٹھ لائسر چایا قہوک ذکر کوڑت۔ چایہ
مندر بہانہ چھ نتوکینہ لطیف اشناز تر کر مت۔ یہم تہندس مزا جس کن یا رؤی میں کن
سوں روں پھران چھ۔

مشنوی ہندی آخری شار چھ۔

ز چایے سبتر قہوہ پھر تھ ساتی

زندے روزو پڑھت روڑ باتی

ز بے خانی پھے بارن سرگانی

وو نندرس ہے دوہے گرم پیانی

تل دین مشنوی چھے «کھنگری»، یار اوی سپنراز بیان کخ لواب و نہی نے مژر۔

رأوی سندھی چھوپ بھڑک نہیے تکلف۔ کھنگر نک آئیے چھ سید سیدود تھے

جذبائی۔ سارے عمل بچھے رأوی سندس و نہ کس اندازس مشتری۔ رأوی سپن پر سارے

نظر بچھنل تھ دینتی پیٹھ روزان سستہ بچھنے یو ڈلکھ زن تھ کیہنی وچھتہ ہکان

ز کندران بولو تا شہر بروڑہ

و نن پیٹھ مال و دلخته توڑ توڑہ

بصد نازو غمل ساز و تیکین

پکن یگے و آق در سرحد اذین

خجر بوز کھ او جینکو لوکھ ساری

با استقبال بچے لاران رو پاری

امیر امرا ته لشکر عام ته خاص
لشندے پرسیمہ یگئے لارن بہ اخلاص
وچھت ہر سو بنو بکر مکر پرورد
گزرن چپس پیشوا دل ریشن و منظر
کران چپس رازِ نل آدر ته ٹاچھر
دیوان چپس جایبے پانش نشش برابر

رال دمن ص ۹۵

مشنر چھ اکھ موقہ سہ بیلہ دینتی نشش نل چھہ دانان۔ تس چھہ حا لاقوڑتہ
محبوب شند فراں پار پار کو رمت۔ دینتی پچھے تیاہ زیبہ چھوٹی ملگر سوچھے نل سند
دوہ ندر زان بیڑھان تہ تس پیٹھ پتہ تندس لائس پیٹھ بیش اعتبار بیبیہ مستجم
کرؤں بیڑھان۔ دوہن درمیان یہ گفتگو چھہ سورودے اشاران تہ قشیبیہ منز
سیدان پیٹھ پاٹھو چھے نل بصرف مین دوار تہ گدرن یاداں بلکہ چھہ سہ پیش
محبوب سند سرا پاٹھو تغیریں کھانو سنتو بیان کران ز دمن چھے پیتم سوروے مشترخ
تس مین پان بے ساختہ ارلن کران۔

یتھ جایبے چھے اسے بیکھہ بادھاونو زیہ گفتگو۔ چھنہ ہو اپہو، نل پتہ دینتی
درمیان بینے لفظ مشنر سیدان بلکہ چھہ بیہ راؤی صند کھو و ننک اٹھار راؤی چھہ اتھ
کھھ باتھ بینی پاٹھو شیران نہ لطیف بنا دا ان۔ نتہ اوں مشنی زکار سیمین دوہن
ہنڑ کھه سند ستو کھه پیٹھ و تلن دول سہ تاشر تہ بیان کرن مڑو کری میسیں یہندہن
دلن مشنر پاڈ گزرن ہے تس میبیہ ہے کھھ تہ دلکس حالس موائف خارج منظر تہ بیان
کرلن تاکم امیر کیفیت ہند و اتہ نیار سید ہے ملکن۔
بلیں چھہ یہ منظر بایا ہے کھھ باتھ راؤی سپر زبانی بیان کر کھو نل تہ
دسن ہند شلیج پور پا و تھو کران۔

نز پر ده چپس پر زدن افسردہ دل منگ
 کہ روشن روان ناموس و فہنگ
 پوڑے و نتم کتوک چکھم ناد کیا چھے
 لقب منصب حسب سستے باو کیا چھے
 دوپس تمر کیا بہانس ناد آسن
 نصب کس کیا حسب کیتھہ باو آسن
 دوپس تمر کیا زبرتن چھے سیاہی
 دوپس تمر نولہ ناریں چھم گواہی
 دوپس تمر کمر گلن کورنے اڑیتھہ سوسن
 دوپس تمر یلگ چھه ھتو دست داغ لان
 دوپس تمر کمہ بینبر زده له ہند شہ بیبور
 دوپس تمر لیس چھے نرگس چشیر نخور
 دوپس تمر کر شہ نون دون ابر لشته رو
 گٹا مشیر کاٹ زدن بیتھہ پر تو

نل دمن مشتوی چھے بینہ زبائی شہر درنا و کن اهم۔ یہ چھے بلیں شتر پتمن مستقل
 تخلیق۔ امہ پتہ بیوکھہ ام مشکله بیبیہ کیتھہ۔ اکھ مشتوی مشتر چھپ اس داریاہ کشباہیہ۔
 مصراۃ باو قریم و چھان یم زن بینہن باقے دون مشتویین مشتر اسکو و چھان چھر۔
 واریہن جاہن چھے مشتو سام نامہ کے طریقہ اٹھار تھہ در تو دست مثلاً بیلہ رہاس
 دخت پری آذنا وال چھے تپسیدہ دمن نلس پر شہ کار کراں چھے ہے
 دشت پری چھے ساہس پر شہان
 بیتھہ کیا چک کراں کتھہ چک کر روزاں

دوپیس تحریچپس نز رهزن سن یه لوطن
 ولیکن لومت چپس عشقه ژورن
 دوپیس تمه دن ژ پنگ ژورن زود دخت
 دلپیس ام ژور پچم خورے پری دخت
 نل دمن مشنی مشن پچمن رته بزن سن چاکری قبول کرده -
 دوه هس در انتظام کار سرکار
 شبیس با در دو غم مقادون سروکار
 نز سام نامس مشن بیله سام خادرک شاه ببن قبول کران پچه
 بسکار مملکت بسته محمر سخت
 بدل دوه راتھ در فکر پری دت
 بیکه پاکھو دیچیو سام نامک یه شار
 سو پچه نخفور چینیز کور مشهور
 بدنیا ژور آمش جشنیت خور
 پت سکندر نامک یه شار
 لمس شاه پیش کنه کور اس
 به خوبی سو زن بجتنیج خور اس
 سام نامک یه شار
 دوه اکھ پیو ژنیس حب الوطن تئ
 کرن تنبیر ایرانس گرشنیس
 نتل دمن مشنی ہند یه شار
 بکھه یدوے تم نیازو یاش مایل
 کرن حب الوطن بکھک جایی در دل

سَامَتَاهٌ

ثُرْکِنْ تھا و دارِ فَرْدَوْسِی و نَنْ چَھَّے
 چَھَّے بُورْمَتْ رَثِیَہ شَہِنَامَہ نَنْ چَھَّے
 فَرِیدُولْ بَا دَشَاهِ بَلِیْرَگَه وَرْ عَالَم - مَنْوَچَہِرِسِ پَسِیرْ شَاهِی مَسْلَم
 نَرِیَان اَوْسَ تَھَہ وَتَسَسْ پَہْلَوَان - دَبِیْر وَفَبِیْل زَور وَشَیرْ عَرَان
 وَنَکَھ وَتَھَہ پَسْ زَرْ دَرَگَاه خَدا وَنَد - سَعَادَتْ مَنَد فَرَزَنْدَا شَکَرْ خَند
 بَلِیْل چَھَّے تَبَشِیْس سَامَنَامَہ کَسْ آغَازِس پَیْمَبَرْ پَیْتَنَہ مَاخْذَک دَکَرْ کَرَان فَرْ دَوْسِی
 سَنَدِسِ شَاهِنَامَس کَنْتَہ اِشاپَرْ کَرَان - اَبَدِ آنَی کَبِنْتَش وَشَارَان تَنَه تَرْ چَھَّی بَاسَان
 زَبَلِیْل تَنَلَه بَنَیَنَہ کَتَھ هَنْدِیں شَاهِنَامَہ پَیْمَبَرْ مَکَرْ بَر وَشَہِی بَیْنَ کَبَتَھ چَھَّه سَهْ فَورَن
 تَھَہ دَاستَانَہ تَابَلَعْ بَیْدَان لَیْه سَهْ خَواجَوْ کَرَتَانی سَنَنْتَخْلِیْقَتْ مَانَنَہ بَیْوان چَھَّے -

خَواجَوْ کَرَانی (۶۷۹ھ - ۷۵۳ھ) مَسِنْتَرْ شَنَوَی بَهَماَی وَبَهَماَیوْن چَھَّے
 سَعَوْ دَاستَان بَیَان کَرَان لَیْه سَأَسْرَیَتَہ سَامَنَامَہ رَنْگَر زَانَوْ - خَیَال صَاعَی چَھَّے هَرَن
 اَیْتَھَه سَنَدِیَہ دَعَوَاتَیَہ اَتَھ سَلَسَلَسِ مَشَنْرَ نَقْلَ کَرَان زَرِیْر سَامَنَامَہ چَھَّه تَرْ کَهْ بَهَماَیَے
 وَبَهَماَیوْن نَادِ چَھَّمَشَنَرِی هَنْدَوَے بَیَا کَھَنَقْلَ تَنَه نَادِ چَھَّمَتَبِی لَعَتَر چَھَّه پَرَن وَمَلَس
 تَارِیْخَ کُوشِش آمِیْرَ کَرَنَہ - بَیْهَماَیَے وَبَهَماَیوْن چَھَّے اَکَ، لَوَلِ شَنَوَی کَتَنَی زَانَنَہ بَیْوان
 تَنَه بَیْهَ شَنَوَی بَچَھَے مَتَقَارَبْ شَمَنْ مَحَدَرْ بَحَرِشَنَر - تَبَهْ بَحَر چَھَّه پَیَّتَہ اَمِیرِ شَاهِ صَاعَبَ
 کَرِیْرِی تَنَیْمَبَسْ کَمَشَنَس سَامَنَامَس مَشَنْ وَرَتَادَان - بَلِیْل چَھَّه اَمَہ بَدَلَه بَحَرِ
 بَزَرِجَ مَشَنْ مَحَدَرْ بَرَتَادَان -

خَواجَوْ سَامَنَانِی (بَهَماَی وَبَهَماَیوْن) کَتَھَه چَھَّے بَالَکَلِ تَمَثَرَے بَیْثَرَا زَن
 بَلِیْل نَظَمَادَان چَھَّه - خَواجَوْ سَامَنَامَہ چَھَّه مَنْوَچَہِرِسِ سَنَدِر دَرَبَارَکَه تَذَکَرْ سَعَیْرَتَر
 شَرَوْعَ کَرَشَهَان - اَتَھ مَشَنَرَچَھَه سَامَنَامَتَه مَنْوَچَہِرِسِ سَنَدِر سَمَکَھَنَن تَنَه بَا دَشَاهِ سَنَدِسِام
 خَیَالِشَنْ کَرِنَک دَكَرَتَه - اَمَہ پَیَّتَہ چَھَّه سَامَنَامَه سَنَدِشَکَارَسِ بَنِرَنَک دَكَر - اَمَہ پَیَّتَہ چَھَّه لَگَ
 بَھَگَ دَاستَان تَنَه آَبَرَتَه آَبَنَ پَکَان بَیْتَھ پَیْمَبَرْ زَن بَلِیْل رَقَمَ کَرَان چَھَّه -

خواجو کرانی چھ منوچھر سندر دربارک نقشہ تے اتھ سستو دا بستہ نیم تو راجھی
داستان بیان کرنیں دو ران فردوسی (۱۰۲۰ - ۹۵۴) سندر شاہنا مک شار
تے لقتل کران۔ تپھیوے تپھ سه و جھے کیمہ کن بلبل پینٹھ کاشٹر مشنوی پند ما خذ بیان
کرنیں مشن غلطی پند شکار سپندر۔ بیس غلط نہیں سپندر کاشٹر شاہنا مہ کس تخلیق کارس
تے کیمہ دز تحریک یہ ز آنھہ ز امیر صائیب کریمین میس سام نامہ کاشتر سندر تو رنے
چھ مندر دو سی سند تپھ۔ پینٹھ شاہنا مہ منتر سام سندر قصہ زھوہ طردو۔

چھ خواجو لیکھان شاہنا مس اندر

تھ کور مت چھ فر دو سین محنتر

چھ گومت پری دختہ عاشق سہ سام

پینٹھ سہ دفتر یتح کاشٹر تمام

دھاب پرے۔ امیر شاہ کریمی تپھ بھمن کول بلبل تریشیوے اُسکر ہم کال، تریشیوے
یہی تاگر فارسی زبانی پیٹھ بندگ نامہ کاشتر سندر۔ دھاب کاشٹر دفس دو سی سند شاہ
نامہ۔ امیر شہن تپھ بلبیدن۔ کاشٹر دو سام نامہ۔ دھاب پریس تپھ امیر شہنس اُس کم از کم
سیشہن معلوم ز سام نامہ چھ خواجو سندر کا نامہ وہن گوئم اُسی نامان ز فردوسی میں قصہ
سام سندس بیان لکھان چھ تھے چھ خواجو کرانی تپھنے آیہ بیان کران۔ یہ زل ہے
بزر اوں۔

امیر شاہ کریمی چھ خواجو۔ عبیدی تہ فر دو سی سند ناوہ پھین قصہ شتر دعا

کران۔ فردمنڈ فر دو سے پاک زاد۔ سہ خواجو تپھ بیسی عبیدی خوش نہاد کلیات امیر شہنک
تریب کا منظور ہاشمی دھاب چھ لیکھان۔

ماگر حقیقتہم چھ یہ ز امیر تپھ بلبل دوہ شوئی پند کر سام نامہ چھ تمہ داستان تپھ شہ
محنتیں یوہ سام سندس بیان سمندر دو سی شہنا مس منتر لیکھان چھ۔ بیو دے بلبل
سندس سام نامس منتر چھ پستہ فردوسی سند شاہنا مہ لفڑا۔ کیمہ کیتھے تہ ما فذک حوالہ دینے آمت۔

مگر امیر چې نېپس سام نامیں مشترکه کېن ماندلن ہند تند پکر کران کران فرد د سی ییں علادو
خواجو تو سجدی تر حواله دوان»

بلیل چې قریب تریب تېئن واقعیت نکھر روزان یم خواجو سند مشتوی
همای د ہمایون مشترکه چې - اکھنے چې تر اتر تر تار کړئ پش - سه چې تر واقعکم موئی
تراوړ ټکه ژړهان یم امیر شاه بینیت مشتوی ہندس د وئیس عصص مشترک سجدی سند حواله
دنځن لظاوان په -

بلیل سند سام نایع د استان چې یېخ پا ټکو -

سام چې نړیان سند شجو -

(۱) گوبر ڈلیشته نړیان شاد پین ۲۰ - کورن تمنا مدارن سام تنس ناو - سام چې ولې
و پر خواهی، رکھ پتہ شیردل «کان د زمل تسرکنکار ایه ماران»، سام چې پروټکس کسپېرس
کهاسن» د امان پتہ دا ه و هری پانه «شبن سرتو سستی جنکس نیران»، منو چې ہن یلید سام اکه
دوهه و چې سه سپن مثنا تنس پېچه از دلوجان»، سام چې اکه دوھه منو چې رس شکار س
نیزهک اجازکه مډکان - دمه هیس پچیر تکه بر او پس د اتر شامن «شکار س د دران چې سام
اکس گورخ رس د بھان»، تمس ڈلیشته سیطهاه شیدا پین سام «سندس پېچه کمندا
، میمه چې سام امس پتہ لاران زِتس کر، زندے رام»، مگر

«تلن چېس گورخ لاران سه د بیال - جهدا پیو و قوچه نیشہ رد دس تر کاٹه
حال، اُنځر پیشانی مشترکه سه اکھم با غاه د بھان پتہ اکھم با غس مشترکنکلاه «یېچه یېچه
اکھانس ماه تابان»، اتی چې سه «سیاہ چشمہ بصدا نازه کر شمه»، اکھم کوئر د بھان - سه
پېچه امس مکانس مشترکه نېبا پېچه یې دپی ز ته محبوئر کران - اند پچې سام -

وچین طاقتیس اکس پرده اویزان

لیکته تنه هور تهه پخول ماه تابان

سرایا ناز دلداره گل انداز
بلد بالا زوکم راحت دل آرام
ا تو تعمیریں تل کنیز پچے بیر عبارت لیکھه -

- ۱:- بیر صورت صورت گل رخ پیری پچے
- ۲.- سمه پچے فغفور چینی کوئ مشهور
- ۳:- سمه پچے پر اران پڑہ چکا لارن شنکارس

۴- بیر صورتھ تراد بر منے نظر کر
سامم چھ بیر سورتے و چھتھ بے خود پیدا ان۔ سمه چھ بین فوج رخصت کر تھ بطرف
ملک چین پین سفر شروع کرا ان -

”گرس کھوت تھ دن رخصت پاہن
جلو ترو بن بہ چین تھ کع کلاہن“

”دین دھ دبے تھ اوس نا قلوا د“ پتے لارن سوگو و تھ مایہ سیتھ -“
دھ لوتے چھ بے ایرو مرد گار و اان اکس زوں منز، لیس تھ زنگیا اکھ اوس خنوار“
”سمندان ناو تھ بآفیج بسیار“، بھتھ دتھ پھٹھ ستر لوٹان کار و اان ”تمن
ڈاپشستھ و تھتھ آوبیکر کن زن۔ سام تھ قلوا د چھ پینز مشد بد سیک“ بیک لحظ
کو، رکھ گالی سہ ما دان نہ سمندان انس چھ سام مار تھ رہنا بضرب گر پڑہ کو نہیں
مند بین شام“

سام تھ قلوا د چھ دو خر تیزی سان چین کن روانہ پیدا ان۔ مکر اکھ
دو ہے چھ بیچھے کین لش اکس شہر س نزدیک اکھ و فدیوان۔ وندک نیلوٹھ چھ
سامس و نان

(۱) ”ملک ضرفی چھ اسک نوکر تھ چاھر

سَرْهَ نَابِيْلُ اوسْ شَاهِشَاهَ خَادِرْ
مَرْتَهْ گَهْ وَ ازْ قَنَا گَرْ بِيْطَهْ وَ سَقَهْ بِيْوْ

○

بِيْجُهْ رِسَاهْ خَادِرْ مُشْرِيْلَهْ مَرَانْ شَاهْ
كَرْتَهْشَاهْ اَرْكَانْ دُولَتَهْ بِرْسِرْ رَاهْ

○

پِيْكَهْ بِيْسْ بِرْ دِنْهْ تَهَاوُسْ تَاجْ يَرْسَرْ

○

سَامْ بِيْجُهْ اَشْتَاهِيْ بِجَبُورْ سِيدْتَهْ بِيْرَ باَدْ شَاهِيْ قَبُولْ كَرَانْ تَهْ « كَرْنْ جَمِيشِيدْ شَاهْ
هَشْ باَدْ شَاهِيْ اوَرْ كَهْ بِيْسْ اَكَهْ دَوَهْهَ پِينْ دَوَسْ تَهْ تَهْ مَاهْ سَنَدْ بِيرْ بُوْ قَلْوشْ
تَهْ تَهْهَارَانْ تَهْهَارَانْ دَاتَانْ اَكَهْ دَوَهْ بِيْجُهْ سَامْ خَواَيِسْ مَشْرِبُرْيَ دَعَتَهْ وَبَجَانْ يَهْسَ
وَنَانْ بِهَيْسْ -

(ا) کَهْ اَے مَكَار عَاشَتْ مَكَرْ كَرْ دَوَرْ »

○

۲:- ثَبَيْه شَويَا عَنْتَقَلَيْنْ كَوْجَنْ كَداَنْ »

○

۳:- بِرْ مَيْوَمَتْ بِيَهَكْ تَهْ خَادِرْ چَهَنْ زَنَانْ » ،

سَامْ بِيْجُهْ « شَباشِيْ تَنْ تَهْهَغْرَ بِسْ زَيْنْ دِتَهْ » خَادِرْ بِيْهْ جَيْنْ كَنْ نَيْرَانْ - دَتَهْ
چَهَسْ اَكَهْ سَوَدَ اَكَرْ سَمَكَهَانْ » دَوَسْ بِسْ تَهْ نَا وَبِيْهْ سَعَدَانْ كَمَيْسْ - بِيرْ اَيْرَانْهَ لَبَنْ
چَهَسْ شَهْ بِيْسْ -

بِيرْ دَنَخْ شَاهْ قَغْفُورْ تَهْ بِيْهْ سَهْ كَوَرْ - تَسَنَدْ اَسَادْ بِيْسْ عَلَمَسْ اَيْزَرْ بُورْ

سَامْ بِيْجُهْ بِرْ اَمِيدْ كَرْتَهْتَهْ » بَزَرْ بِرْ بَيْسْ سَعَدَانْ تَهْ دَوَتَهْ سَرْ سَعَدَانْ بِيْجُهْ اَمَسْ

خیجو ز آنکه پاں سنتر تلان میگر سعداں چھ غمیکین تکیا ز دتہ منزہ پھے اکھ بڑک بلا یا
لوا کن ماران پتے کار و اون سمر سو تھر کران تمس بلایہ چھ جند جو در گردنا و سام چھ امیں پور
تلی دوان " دوبیس سامن کراے بابا میر غم بیک دم دیلو سوزن در چشم " سام چھ
جند جاد و گر ستر کلا یہ نش دامان کلا یے چھ سبھا منظبوط پتھ تھر سام پکھ برس تو ر
د تھ دیجان نز نملن گر زه کراں لوین لصد زور " سرہ بر بھٹیر تھم اندر کن ژاویلے سام
" سر چھ دیچان " " نمایاں کالہ او دراہ نالہ تراواں " دیلو کیا اوس " دن ہستین
برابر اس لئس نس " " امھس کپنچہ اجدراہ ہیٹا زیانہ " مکر سام چھ سامے سرہ چھ
امس دیلوس اٹپنیاں کلٹ تھر کلا یے منزہ چھ غمہ تر لال جو لہر میں سہ سودا کر سعداں فنی
حوالکراں چھ " اعقر جاد پو دلیمہ عار " ز منزہ اس تا د پری لوش " یو سپر دخت پری
رہ منزہ پیڑ کپنچہ سرہ چھ جند جاد و گار مار تھ دشمنش پیٹھ سام ستر شنکر کنزار
سام چھیں پین دو دیا وان بیری نوش چھیں اور دنان

"شہرِ چین ہے بیو دوے و اپنے تادکھ۔"

پڑھنے والے میں سے ایک کوئی نہیں پیدا کر سکتا۔

پڑھنے کی وجہ سے سنتین پان نا دکھ ”

صیحہ جھنڈی جادوگا رسند بوے مکو کال دبیو، یا نے سُند حال بو زخم نار فنا پیدا ن
سُسہ پچھے میں فرنز ہم تو داتان مکر سام پچھے جوان مردی سال بہت مقابلہ کرائیں تھے میں اکر
اکر ماراں مکو کال سیس "پھیکو تے تر زن تس بو نہ کہ طاسو" تے اکھن نم زیھٹو
کوئن زین بیکہ طوہ داعسو، خشم ناکھ سپرد کھ سا سس بھیکان مکر سام پچھے امس
اکھ زمیٹھے جنگ کر پتہ

زئگن نخیب د تھہ تیم لوون سہ رخاک

بے خیم پھوڑ ٹھہر کور من شکم چاک

دھنی پھسام پری نوش تے سمعان سوداگر سنند قافلہ ملکے چین داتاں۔

سعداں چھے سامس تے بادشاہ سنیں درباریں مشزیہ و نئھہ و اتھر ناوان زسام چھے

تند با پتھر نہ ”پے سینہن آوسوی شیر کھ بہلیوار۔ دوپن کر صاحب قدم لوں جہاںدار
سیدان چھ غفورس سام سند سارے کارنا مر بوزنا و ایں میمہ کنز با دشناہ سٹھاہ
خوبیں کرٹھ صکھ عمس پانس نکھ جایے دوان چھ۔ اکہ طرفہ چھ سام شاہ چینیں پتھنے
کارنا موستقیں گرد بدر کران تڑ دوئیہ یاسر چھ پری نوش۔ پری دختہ سام سند
سور دے حال تڑ تعالیٰ با دتمہ امح سندس لس منز سام سند با پتھ جایے پا کر لے۔
سعہ پتھنس دنان۔

جو آنہ کیا دنے بیدر مبترا
بِ عَقْلٍ وَ حُسْنٍ وَ مَرْدِیٍ يَعْتَبِرُ

۰

خر بیدارا چھ لگت سود ہس پتھ
کٹکھ بود دے تڑ سودا پتھ غنیمہ
پری دختہ پتھ سارے کتھ دل سبھاں ملکر شبری کنھیں ونان ”ہے چھم تر خونش
کرٹھاں کتھ معہ خنصر کر۔ دوئیہ دوہا چھ سام سیبودے دخت پری ہندس خاب کھس
منز داناں انت پتھ پری نوش تر دخت پری“ وچھن طاشن اکس پتھ خفتہ ہندوش۔
سام چھ پین معشووق ڈینیشتوہ بے خود کرٹھاں۔ پری دختہ بیلہ یہ حال در پتھ سر
یگیہ پریشان۔ وہ لب پتھ پری دخت نہ سام اکھ اک سند پا پتھ بے تاب۔ سام چھ اک دوہہ
اکھ بیا نہ بیار تھ شاہ غفورس شکارس منز شنس سانھ نہ دنکے اجازت منکان غفور
چھ سام سند اصل مقصد تیشہ یہ خبر۔ سہ پتھ تس اجازت دوان تڑ سام چھ سیبودے
پری دختہ ہندس ذائی محلس منز داناں۔ دا تر دلوڑے پتھ سہ دیڑ دانس کلن نوں
ٹشٹھن کیا ز سہ تھیں بر و نٹھ لگان۔ امہ پتھ پتھ دخت پری سمکھاں۔ امہ پتھ
۱۱۔ اکس اکھ ڈینیشہ ون کئے مست د مدھش

۲:- زیلے ہوشی چھہ یا مکھ ہوششہ پھیراں

○

۳:- ونن گے پاتہ داف انسانہ عشت

○

۴:- نھوں لب گاہ بہ لب گاہ روئے یر روئے

○

۵:- دین استادیلہ معشووق و عاشت
بوصل یک دگر سپنر موافق

○

مجھس چھہ سامس بر نیر ون چوکر دڑان مکھ سام ھبیں دستی خطا دنکھ تو ان پتے
پانس ژلان یہ خیر چھہ شاہ چین یا تے دخت پری ہند مول بوزان سسہ چھہ مند
کر کھ سامس اکس ننگ تہ تاریکے چھس منز فاڈ کران مکھ فاڈ کسہ دار وغہ منز کوڑ
پچھے امس پیٹھ عاشت سید تھ امس امیر قاؤ تلہ مولاں سام پیلہ امس امہ
ہمارانی ہند و جہہ پر ژھان چھہ یہ کور بیتے تر رخ جھسک در جواب ونان

۱:- ژڑہ او تھکھ قا دیلہ کوڑ ہے بہارت

۲:- پیسم نا گاہ نظر چاں س جمال س

۳:- ژڑہ بیو ہکھ قاڈ اچانے بو گیس قاڈ

۴:- یاپ وصل کر قم ژھبیتہ آتش

سام چھہ امہ پتھر پری دختہ شش داتان مکھ سوہ پچھے تر رخ ہند یونز نکھر قابنک
نا ہر دڑان پتہ سامس ونان زد سرف لا کھقہ ژڑہ ژڑہ لا لکھ بچھن بچاک، سام
چھ دخت پری ہند تا تہ بور تھہ انتہا ہی دل ننگ کر ژھان تہ امہ شہر منز کے
ژلان بیلی سام ژرول دخت پری چھے ہوشہ لیوان پتہ بچپا وان - امہ پتھر پچھے سوہ امس

زھار تکھ اُمس آزماداں پیلیٰ تِس بایسیور ز سام چھ پنٹس عشقس منز بوجھتہ
سر پچھا اُمس دنان۔

وکر اے سام نکونام و قادر — پری دن چھس برجانی بارغم خوار ۴
بیوی بو رکھ سامن ناله تر دوان

کو ھس پیٹھ ملہ جھیس دو نر لدنا دان

گلایا ہ تِس پھکن از چشم بیا ر

شکر ناید ژہن سشیریں بو ستر

امی دعہ ہے چھ قلوا دنے قلوش نہ پین فوج ہمھ دان - وہن جھ سام نتھی یا ٹھ سور دے
غفورس لیکھاں غفور رجھیں واپس لیکھاں رسمہ پاٹے سام چھ جلد یا زنہ دنادل -
اگر ہے پور پتا ہ آہیے بر کر ہے جان خاطر - دون گر ژہ سوزن پری دخت واپس -
اکس دون ہفتہ رو زمیٹے نش - پتکر و باضابط اعلان - سائیں نہند کھاند رنہ
و نن لرا کم

نخ بیٹھ کن بعالم روڑ مشہور
پچھ سامن تو رنیمڑ دخت غفور

حال انک سامن زولن زیہ چھ سور دے فند نہ مکر مکر تِس پچھ پنٹن زورن پیٹھ
صحی بیڑھ تپڑھ بیڑھ سر دخت پری ہنچھ چین و امان چھ، غفور رجھیں اکس خطرناک
نہنگس سست جنگس سوزان بیہ زانکھ نہنگ چھ طاقتوا، پر سہ ما رس اس تو رے
بیٹھ پاٹھو مرس رکھ نہ تہ لوار تہ بچیر - سام چھ اکس دان پنہ جو دزان و اڈ شند واد
پنہ درکیاوس نار دوان - دیو پتھنگ کال چھ بیڑھ صدھ مران - وہن جھ سام نہنگ کال سست
اکھ زیر دست جنگ کران - امر پتھنچھ سام نہنگ کال سار تھ چین و امان - بیٹھ غفور
بلظاہر خوش چھ کڑھان مگر اندری چھ بدال فت سوچان تاکہ تِس میلہ سامن خش
نجا تھ۔

فِنْقُوْرْ چَجَهْ مُشْهُورْ كَرْ نَا وَالْ زِ پَرِيْ دَخْتَ سِيْزِ بِمَيَارْ - اَمْهَرِيْهْ چَهْ نَزْرَے دِيَا وَالْ
زِ سَعَهْ مُؤْيِّرْ سَارَنْے چَجَهْ مَا تَمْ قِيَا وَانْ سَامْ چَجَهْ مِرْسَسْ وَا تَانْ - مَكْرِيْرِيْ نُوشَرِهِنْدَ اَكْهَ
چِينِيْ عَاشَتْ تَرْ وَزِيرِ سِنْدَ فِيْجُوْ قَمْرِ تَاشْ چَجَهْ سَامِسْ يَتَمْ شَرْ طَسْسِ مِيْطَهْ سُورْ رَے بُوزْ
اَپِزِرْ فَوْنِ نُوْنِ وَنَانْ زِ سَامْ كَرْ نَا وَالْ پَرِيْ نُوشِ سِيْتَرِ سِيْتَرِ كَهْ مَنْدَرْ - يَيَارِيْ آئِرِيْ پَرِيْ
دَخْتَ وَزِيرِ سِنْدَسِ مِشْوَرِسِ مِيْطَهْ قَادْ تَخَافَرِهِ

پَرِيْ دَخْتَ كَاثِرْ كَجَهْ شِرْ دَرْ سِيَا هَيَاهْ چَاهْ

هَلَالِ يَكْ شَبَهْ زَنْ بَخْشِيشْ مَاهْ

سَامْ چَجَهْ قَمْرِ تَاشْسِ نِشْ سُورْ رَے بُوزْ تَهْ -

بَرْ اَمِيدِرِ وَصَالِ يَارِ جَانِيْ - كَرْسِ كَهْرُتْ نُوْلِبِنْ تَمْ زَنْدَ كَانِيْ

شَبا شَبِ وَأَنْتَ دَرْ زَنْدَانِ حَوَرْ - نَزْ دَسْتَوْرِسِ خَيْرِ كَيْبَهْ بَرْ فِنْقُوْرْ

چَهْيَجْ كَهْ لَائِيْ سَامِنْ بَيْتَ زَوْرِ فِنْقُوْرِسِ عَلَسْ آئِرِيْ لَيَهْ تَانِ دَسْتَهْ -

كَلْرَنْ تَمْ آتَانِينِ مَاهِ اَزْ چَاهْ

نَبِيرِ يَامِتْ اِنْ بَيْرِ اِنْ كَطَهْ كَاهْ

صِحْسِ چَجَهْ مُخِيْرِ فِنْقُوْرِسِ تَامِ پَرِيْ دَخْتَهْ تَرْ سَامْ سِنْزِ شِبَهْ اَنَانْ - سَهْ چَهْ دَوْهِنْ
سَارَنْے بَهَانِزَتَرَأَوْهَمْ جَمِيْكَسْ نِيَرَانْ - جَنِكَ چَجَهْ لَكَانِ اَسْتَهَمَيِيْ نُوفْ نَاكْ -

بَصَدْ تَنْدِيْ نَزْ دَرْ بَيْلِرْ يَاهِمْ

رَتَكْ سَالَابْ كَهْوَتْ كَهْ وَغَرْقِ عَالِمْ

چِنِنِكَ چَجَهْ مَنْلَوْبْ كَرْهَهْ تَزَلَانْ - فِنْقُوْرْ چَجَهْ مَارَنَهْ يَوانْ -

خَبِيرِ دَرْ چِينِ ، ما چِينِ كَيْبَهْ مُشْهُورْ

فِنْقُوْرْ بَدِرسَتْ سَامِمْ نِيَرمِ

پَرِيْ دَخْ بَجَهْ مَأَلِرْ سِنْدَ دَعَهْ كَهْ رَثَانْ

” بَدَنِ غَمِ نَاكْ نَرْگِسْ جَشْمِ نَمْ نَاكْ ”

سام چه چینی کس تختس بیهـنـ کـیـزـ شـرـ کـالـ پـتـهـ چـهـ پـرـیـ دـنـ تـرـ سـاـسـ کـهـانـدـرـ سـپـدانـ.

”تمـرـرـخـ گـیـرـ قـلـوـادـسـ مـقـرـرـ“ تمـرـتاـشـسـ پـرـیـ نـوـشـمـنـ برـ مـلـکـ ضـمـرـئـنـزـ کـوـرـلـیـسـ شـسـ نـاـوـدـ اـوـسـ آـدـکـهـانـدـرـ کـرـتـهـ قـلـوـشـسـ سـیـقـرـ لـیـسـ نـسـنـ عـاشـتـ اـوـسـ.

لوصل درخ پری سام زمیان - سین خجه شحال و خورستد از دل و جان
امه پتنه چه سام چینیک رابح تمـرـتاـشـسـ پـیـشـرـتـهـ پـتـهـ قـلـوـشـسـ خـاـوـرـکـ مـلـکـ دـتـهـ پـانـهـ اـیـرانـ دـاـپـسـ بـوـانـ.

بـهـتوـ بـاـ رـجـمـتـ حقـ مـیـلـ سـارـیـ
کـنـهـاـهـ تـهـاـوـکـمـ بـیـزـنـیـاـ بـادـ کـارـیـ
مشـنـوـیـ مـکـلـ سـپـرـنـکـ تـارـیـغـ چـهـیـسـ پـیـشـسـ بـیـضـاـ چـهـرـ دـتـهـ
وـچـنـ تـارـیـغـ بـوـدـ زـاـنـکـمـ نـظـرـ کـهـاـرـیـ رـوـضـهـ چـینـ گـوـهـ بـهـترـ
۵۱۲۶۷

(تـرـ زـنـ گـهـ وـ ۱۵۱۲۶۷)

لطامی گنجوی سـنـدـ سـکـنـدـ رـنـامـ وـ رـآـیـ چـهـ سـارـیـ مشـهـوـرـ جـنـگـ نـامـ مـتـقـارـبـ شـمـنـ خـذـوـفـ بـحـرـمـنـزـ دـارـیـاـهـ لـوـ،ـکـهـ چـهـ بـنـیـهـ کـنـهـ سـکـنـدـ رـنـایـعـ بـخـزـوـرـیـ تـرـ زـاـمـانـ.ـ یـحـسـهـ مـتـقـارـبـ آـهـنـگـ چـهـ جـنـیـ منـظـرـنـ هـنـرـتـنـدـیـ تـهـ تـیـزـیـ مـوـافـقـ بـیـسـنـ آـمـتـ بـلـبـیـلـ چـهـ زـنـ بـیـ خـاصـ بـکـرـ وـ تـاـوـانـ شـنـایـدـ چـهـ بـیـتـهـ اـکـمـ وـ جـهـهـ زـجـنـکـیـ منـظـرـنـ بـنـتـرـ چـهـیـنـهـ سـمـهـ زـوـرـ پـهـ سـهـ آـهـنـگـ پـاـدـ مـهـیـ بـکـتـ سـپـرـتـهـ بـیـهـ زـنـ جـنـگـگـ پـیـ ماـحـولـ پـتـهـ دـاـتـاـوـرـنـ بـاـهـسـهـ.ـ مـنـکـرـ بـیـرـ تـرـ چـهـ بـیـزـرـ زـبـلـیـلـ اـوـسـ نـهـ کـاـنـهـهـ بـاـثـنـاـ لـطـهـ جـنـگـ نـامـهـ لـیـکـهـانـ بـلـکـهـ اـکـمـ عـشـقـیـهـ دـاـسـتـانـ فـارـسـیـ لـیـسـ مـنـتـرـ تـهـ چـهـهـ اـمـهـ کـاـشـرـ دـاـسـتـاـنـ هـنـدـ مـاـخـدـ رـیـیـکـهـ ذـکـرـ بـرـدـ تـهـهـ (ـآـمـتـ چـهـ)ـ بـیـانـهـ ہـمـاـیـ وـہـمـاـیـوـںـ اـکـمـ لـوـلـهـ دـبـیـلـهـ گـنـزـرـ پـهـ بـوـانـ.

دوهای و همایوں واستله است عاشقانه در بحیر تقارب گفته شده ...
 (شقق) - تاریخ ادبیات ایران مخوذ از سامانه علمانی خیال صت ۳ ۱۹۶۲ - سرفی نگر
 شاهزاده نامن هنرچه خصوصی من یه اکه عالمی زیرین و اس چهنه نکری
 ترا زیلیس بینگ لدریزیوان چه یه که همیشہ جایی چه لدریزیوان! امر خاص مادرانک
 عمل و فروع کیا چه؟ اخیر مادرانس منزه کیا ز لوگ جنگ؟ صفت بندی کنم پا گھو سپیز؟
 بیست و سیز - یه چیز پا گھو چهنه سیمیر کتکه مهد تر کاشهه پی پاوه لگان تر کم گهیار کمه کم آبیز
 در تاد و نیز -

بیتہ پچھے کا شروع جنگ نامن ہنزہ اکھ کھڑوئی ز دشمن سند فوج چھڑنے پینے
ز رعنگ کست ملکہ پاتے جنگ ہا دک قسم کھیتھ آمت اسلامی مادالس منزہ نہ پچھو
جنگ لکھوں والے شور و شر، تیزی نہ زخمیں ہندے حال نہ مران والین ہنزہ
پچھو۔ جنگ مادان اوس نہ گڑوی وال اوس بیتہ ز امته نہ کس بیٹھ پا گھو کوئ رس
خوش کر تھی یا گھوڑیں پورت پونت۔

بلیں نہ یہ متنزی منتظر ہے جیسے جنگ چھ سامان الفرادی طور پر لداں
تھے کیونکہ فوج ہتھ اجتماعی طور پر یہم جنگ ستر مینٹ فوج ہتھ لداں۔ چھ تمن متنزہ ہے یہ
تفصیل میں فوج ہتھ اجتماعی طور پر یہم جنگ ستر مینٹ فوج ہتھ لداں۔ چھ تمن متنزہ ہے یہ
تفصیل میں فوج ہتھ ائمہ تلوار نہ کروز دیاں ہاوسز آمدت۔ یہ چھ سامان الفرادی طور پر عاقب تھا۔
سامان چھ داستان ہند مرکزی کردار تین سارے جنگ ہند سیبیں تھیں جنگ ہند اصل
ہر تین دوں بیلبیل چھ سامن متعلق اسره داریا ہ کیہیہ وناں اُس سس مقایلہ تین تین
تھر قوتیں اپنے چھ تمن متعلق تھے پھر واریا وناں ملک جنگلگس دوران چھ سامن ستر
ہند دری ہند کھنڈ جوہر کھلان سولے یہ کہ سہر چھ زیمان۔ دون گھ ویس سارے جنگ
چھ بیلبیل صباں پینتھ زیماں قیمند و تراو ہ تھے مناسب تشبیہ و سر دلچسپ بناؤ تھے۔ مکو چھ
جنگ ہیوں سخنید مسلسل دوران تھے جو پیر نہ صورث حال تعلیق کری متر یہو ستر بے
سامنہ تھا سن پھولان چھ۔ دشمن سُنیدس فوجیں خلاف کیا کیا پیش ہندی یہ پڑھاتا

چھ سام و برتاوان تہندر ذکر یو دوے نہ آستنس یارا پچھ مگ سلیل چھ پتنه زیان
سینتھر۔ دشمن سندس فوجیں پتھر کھلداں۔ دشمن پتھر بر کانہہ عمل۔ پر پتھر کانہہ ولیہ
پتھر سہ متر حکم خیز بناؤ تکھ شپکلاوان۔ (سبیدہ کھوئی سبیدہ مسلم نتھ حالاتن مشر
تھ تم پلود جھیخیم متر حکم خیز آسن۔ پچھ کاشن پنڈ عام رحیان پتھ کردار۔ یہ رحیان چھر
اوس دہاب پرے سندس شاہناہ مس مشر تھ دچھان پتھ حمید اللہ اسلام آبادی سندس
اکیز ماں منظر تھے)

سام چھ دیون تھے نہنگن سستھیگ کران بسامن چھ میں نہستہ میں بجاو کر پتھ
معہ کھم اکھ طسمیہ تھے آسیں مار دیا تو ومت۔

کرن سوی تار پیٹھو پیٹھو سور سنگن

تلن تکر تکر گر فصن گاڑن تھیتگن

تمکنارن کوڑکم بیر بایں بیکے آہ

پھو مای آسما پنجھ تار پیٹھو ماہ

قضا رنگ رنگ انان دیون دواں

گنہگارن لدن در نار دوزخ

نہتہ ما لوگ بر زیع آسما نتن

برن دیون جعن زن کنکپ دان

گرعن زن تبلہ کراں مشر دن اُس

بعہ چھ ہتھ تی وچھت داراہ یرن یا کر

سام چھ نہنگاں سستھیگ لاگان۔ نہنگاں چھ قدر کھن۔ ویچھ بیچھ کن۔ وو تھنہ
پہنچنے کن سماں مقابلہ سٹھھا دزن دار تھے زیلوٹھ لہندا چھ سام نہنگاں رنگ رنگ

تُرپن دهون کش کڈھه سرکش پیس پیه کھ
دلا در ویہ کھ تلکھ بیو ڈھن کلس پیه کھ
اچھو سیتھن به سختی رُستنے تس ہنگ
لتو سیتھن مویقن واراہ کوڑن ہنگ

O

ٹیلویومت ساد لوگ در جنگل باز
سین بے یال دیر روؤس نہ پیرواز
مکو کال پچھ میز لشکر تھ کران یشکر پھ صور تھنہ تریب پچھے اکھ ہیت ناک منظر
پیش کران۔

بہ کتھ بوز تھ دیوان نار گود تیز

خیر گیئہ سار تھ لئ پوہ پیس ریز
بچھ کبھنہ والندر پتھ کینشن شسلک میکون
بچھ کینشن دست کینشن پایے واژوں
بچھ کینشن ہسرو پتھ کینشن گرد سو اری
بچھ کینشن پیل پتھ کینشن کوہ یاگری
مکو سالم کرۇن یله جمع شکر
دین قسماں قدم تراویکھ برا بر
نقارو ہوت وزن زن دیت ہبودم
درندن تے پرندن بیمه پیوو رم
وزن کھر مہرہ زن خر ٹانگ تراویل
گرہن ہستھن پتھ ووٹن تنہ لاؤن
کوہن ڈول کن بین سین زمیس

یہ ہمیت یوے یا بس انش سین سیر
 گویر مالس تپ سب گویرس اڑان زبر
 دران جنگ یوس کھتا تم دوں حریف منڑا کھ اکس ٹاپھ تر انہ مه کھیا
 پنس حریف اختری موقع دنہ با پیغم بیدان پچھے سعہ پچھے نہ صرف حسیں حال یلکہ
 پیغم اکھ منڈر گیتم طنز کر تپہ بختیت اکھ نفسیائی ہتھ بیار و زنا و نہ آہتھ تاکہ حریف
 کر بد دماغی ہند مظاہر تپہ سپد پامال -
 مکو کال چھ سماں و نان -

ثڑ ٹھر اسٹھ کران پچھک کار یازی

ثرہن پیز کم کر تر یا باز بازی

اڑکم دُن - بیور ڈینشتم زن گکر دُج

خبر یوڑتھ قبر شہاران بیسی ماں

سام پھس در جواب و نان :-

پلوں پچھنا ٹھر پر شھ ڈر ٹھک دوان لات

ٹکلکھ ڈن شین زن ڈینشتم ٹھ توٹ تا پھ

پہ دوزخ یتھ جادو پچھے ز ڈھنڈھ

و دون تے پان مارن چاٹہ با پیچ

ٹکن دو ڈل تس نیشنہ و خرواتہ ناوکھ

ٹھے ڈلیشتم گر شم در دوزخ تمس ستم

بلیل جھیم جنگ ذہن کس پر دس پیچھہ وہ تلاوڑہ با پیچہ ز بائی ہندی بیشتر
 امکانات ہر گری مت - انداز گفتگو تپہ لشیبہ پچھے عام کا شرس مرا جس نکھ سیمہ
 کمز ام منزو ہندی کو تھر زبان ز دعاں پچھہ -

بلیل نہن شارن ہندی پھر ک اھنگ بین ہند عام پھر س بروز ہجھ تر لفظ

دوسری نہ خاور ک مناسب تھے خاطر خاہ درتا و چھم اکتھے تشریف نکاری ہند و جہہ بناں
بیس کامشرس و بیدار دن تھے دیداران چھم۔ بلیں پیھے باضے تم استیاراً درتا و میر
تپور پور منظر چھم اکپے شارس مشتر بر و نہ کن یوان۔

ملک از گرد ہم رنگِ زمین شد
ز خون محارے چین دریاے چین شد

○

ب صد تندی ن دریا میلک باہم
ریک سالاب کھوت کوہ و غرق عالم

○

زھبینتھ پیبیہ مونہ منتہ لرزن بھانگرے گیہ
تئر بوہیڑ دلن زن بانیرے گیہ

ماہر مہو کیتھر و شار و ستر چھم سارے چینی فوجک نقشہ بر و نہ کن یوان۔ جنگ چھم
شہد تہ نہ صحنی بھی کیفیتھ پیچھے مناسب کامشرس و تئر تہ خاور پ و تاد تھہ دند رامش۔
بلیں پتھر صاحب گلکیز مقیول شاہ کراں داری اسکے پانہ داؤ نہ عمر
تہ نہ کم علاقوہ تہ نہ ظاہر چھم ز گلکیز نہ شوڑ کامشرس ز بائیں مہد اثر آسہ بلیں نہ۔ بلیں
بچھے بھر تہ گلکیز نہ تھے و تا و میر (سام نامہ ص۔ ۱۱۲) ہس پیٹھے چھم سہ گلکیز ہدین
دھون کر داران مہد حوالہ تر دوان) بلیں تہ چھم پیمن مشویں مشر شوڑ زیان
و تا وان کنہ کن جایہ چھن تشریح تر کسہ تہ گنجہ مہریم نہ کامشرس عادرس نکھم پیچھے گر
لدفع صریا تھہ تہ موہیتی کرفیتھ تو نہ کوارا۔

بیخن ہو ک شار و چھو

ا۔ پتھر کامشرس نایب پیٹھر پاہیں مان

ب۔ پتھر کر میر خا پ چانی خا پ خاران

گلر بیزندی یا ٹھوپھوبلیس سندی "کردار" تر ادی تو اریخ کہن بیتر لور کردار ن
لیه بیتھیا لو کس نیما میں منز تھپستھ نادلابیان تر بیتھیا ٹھوپھو بین وہ نپایا وان۔
سین منز تھپھو دامن عذر اکا لال عینز بیتر تر۔ اکھتے پچھے اکھ چینی کوئ قمر رخ پاشن زنجا
تہ عذر ایہ سیتو نسبت تر دوان۔

سام چھ فسر دوسی پندرس شاہنامہ منز قبیل از تاریخ زمانہ کردار تر
یم کردار تر ناؤ اکھ سندن واقع ان تر حالات سیتو والبستہ چھ تم تر چھو تی زمانہ خوا
رامن عذر لال عینزون۔ یوسف زلیخا ہوی عربی کردار اگر استیا راً قی مانہن منز تر نمو
تو نیز چھیز سام سندن قصص منز شبلان تکبازیم ناو تر ہنر داعفیت پچھے استیا اور پراو تر
و اتان ریانے پھر میں رزوه داہن شتہن وری بین منزے)

داستان ہندر آوی (یلیتے مصنف) ہمکہ کاتبہ کردار بد کلڈ تر موه کھم اور
پندر صفت و نور اور موه کھم۔ تو اریخی و امہکتہ، کاشنہ تر تو اریخی یا نیم تو اریخی کردار
سند خوال پر دکھ یا اکھ بطور شبیہ بیتر در تاریخ مکریں ہو و ز کردار پانہ آسن عمل کران یا
مکالمہ ادا کران یعنی چھ پنچ پر مقرر کرنے کا منش زناس تر تم کسے پچھے کالس نتاںین روزن
آمس خاص کردار سپندر اتفقیتھ آسہر ترے سیڑراہ زن اکھ زناس منز دنیاب
آسہر میشن قبیل از تاریخک کردار ہمکہ امریکہ ک۔ پاکستانک یا اسکاٹ لینڈ ک تاریخی
اگر ہمیشہ سہ راپر آسہر ترے غنی مقرر شناختہ تر پینہ داستانک امکانی پیزر۔ سام نامک یہ
شعر۔ [ون وول پچھ سعداں سود اگر تر بوزن وول شاہ چین]

دوپیش تھر آس پھیسر خھ رومن و ہندس

سنبل سوپٹ نے اسکاٹ لینڈ س م ۹

پچھنہ کردار سپندر متعین تاریخی شخیسیر سیتو میل ٹمان۔

بلیل سندس یتھ سام نامس منز چھ عملی طور اکوے کردار۔ صہ کھ و پانہ

سام باپتے کردار چھ سام سپندر نفیسا تھ سام سندر و یو ھمار سام سندر گوناگون

صفت پر (جتنیگی) پنهان - بدیک طبیعته معه که هذیلی کردار یاد نو مددکار کردار - سینه کرداران پنهان
پنهان عمل پچھے نقطه سامس ثابتین -

سام چھ مثنوی مشنرے پر نہان ٿئے پوکھان یستد زمینی نہ سیما فی نزبیش
با پنه جھی خاطر خا گاه انتظام گوہ و زیستی لے عطا چھ سه استہای منظیوط تو می میکل ٿئے
نزیر ته سپیدن دوں مگر زمینی رکھ چھ سه شری سزا نھی منظر سه چھ جذباتی دتا ول
پتھ عقل کھھ تئرے دری کھه ماش دوں تمام مثنوی مشنر چھ اک مومن پتھ سیلہ سام پینه
تعلیم در تربیت حساب، بردیاری سان انتظامی قابلیت ہاداں چھ سه گوہ و سیلہ سام خاورک
پادشاه بنوار نہ لواں جھم۔

مشنوی ہنزہ میر و بین پری دخت پچھہ جھپڑا خواہ بسو ارت تمس پچھہ مشکلے بننے کا ہے
خوبی ہادنگ مو قبہ دنے آئیت۔ بیرا کھہ مر قہ جھپٹ تمس تمہارے میلان بیتیلہ سو سام پہلوان
[بیس امر و نزیری دختہ ہندیو پامور نہ لائے عستروں تناگ گفت پچھہ آسان] آزاداں پچھے
باقی سار کے سے تمس پچھہ سوہ فقط اکھہ ماری مشنر سبیہ ہے۔ مشنوی مشنر پچھہ بیسیر تر
تریے زناہ کردار۔ قمر رخ [بانڈی وانہ کس دار و غرہ مشنر کوئ] ۲۰۔ پری نوش
[دخت پری ہنزہ پتربہن] ۳۔ شمس (خادر کس پرانا ہ باشاہ صدر ملکنر کوئ)۔
ایم سار سے پچھے رُڑ۔۔۔ رُشنل سینیل تپ ریجان۔۔۔ سر و قد نہ کیا۔۔۔ رفخار۔۔۔ پری نوش پچھے پری خت
سام سپنسر شش پچھہ بوزناواں۔۔۔ تمسن دوہن پانہ و گانی سمکھا و نکو بھانہ کران۔۔۔ بیسیں پچھے سو
اکھہ پھر تمنا شنس حذابی طور بیکے میل گر تھ۔۔۔ پری دختہ جبلیہ مشنر آزاد کرنا وشن مشنر
مدود رہے خاٹنیا رکراں۔۔۔ شمس پچھے فقط قلوش ناؤکس کردار سمتی اضاف کر تر من کھم تفار
پیدا ان قمر سند سو رہے قصہ پچھہ ڈاہن شارن مشنر انداں۔۔۔ پھرا پچھے قمر رخ یں بنز
الگ شخصیتھ نہ کردار پچھ۔۔۔ کوہ و ز مشنوی مشنر پچھہ منکرے امس قلوادس سستی
خاندیوں کر پڑے۔۔۔ بیسیں رعن سوہ داستانہ مشنر سام سند بار منہ اڑان پچھ۔۔۔ قمر رخ پچھے
سامس تکر دز و پھان میلہ سر نہ دناد تھ۔۔۔ بانڈی بناوہ نہ بیان پچھ۔۔۔ سوہ پچھے امی مشنر

جو آئی خواہی صورتی، مژھن ہند زور د چھتھے بھلوایے گزھاں۔ تسلیم نعمت کے
خاہش۔ امیک اٹھار پچھے سوئے دایر کراں۔

و ندے سر بیود و حبیم لیوے دے گزھی خوش

یاں دصل کر تم اڑھتھے آتش ۱۱۸

تمس پچھے پتاہ ز سام سند دل چھپری دھنیتھے حوالہ ملکر سوئے پچھے تو تہ سام
سینٹر "خاص مایہ" ہنڑ دیبد و آری تھاوان

تر بیہ چھی تاکھرو مت دل یہ پری دخت

بخوبی سستھ کر شوی قمر رخ

ولیکن چپس گزھر مژھر بیڈ داعسی

کرم کر تم تھے برم مائے کھاسی ۱۱۹

تم رخ پچھے بنیس دس سستھ سستھ عقلہ تھے پیران۔ سوھ چھنہ پتھ رات ادپ
پتھر ظاہر قواں کر تھو۔ سہ پچھے مو قس پراراں۔ بیتھی تھس مو ق میلان پچھے سہ پچھے بیہ
سو نجیتھ و راے زمالس (بیس انھے باندوانش افسوس) کیا بیٹھ
عمل کر ان

اکھس کتھ شمع در شب درایہ خاموش

پھوں زلف خود گندراہ ہتھ سو بر دوش

بچھس پیٹھ و آڑ ڈیو تھن ٹھانہ دنگ سنگ

بہ زور سپتھ سے لوین بفر سنگ

(سامنامہ ص ۱۱۹)

بنھ پاٹھوچھے قمرخ پلھو سار دے تھو بیو تھے انداز دسان مشفوی مشرب پر نزلن
ہلوان۔ ملکر پتھر پچھے سوئے تھے زیلی کردارن ہنھ پاٹھو وہنہ گزھاں۔ تکیا ز
بلیس یہ دنہر کتھ پچھہ چھر اسام۔

جو کر کہاںی بچھے تیر فارگی سان اکپه واقعہ پیٹھ بیس دا نہس کن یواں تہ سام چھ پر تھے
و آردات و حادثات کس مکنز منز خاری عصر لمحاظ پھنسن پرین وول ذھنی طور
راوان - بیٹھ پاٹھ چھے پرین وائل شنڈ پچسی تیر برایر مشنی شرتائیم روزان -
بلبل چھ منپس کردار شنڈ اندر وئی کشمکش تہ داعلی طلوم خارجی منظر
لکاری تہ اندر ون جد بانی تناوک تفاصیل و نہ شکلا وان بیٹھ پاٹھ چھ بیک وقت
بلبل کردار منز خارجی عمل تہ آور سیر تہ حادان تہ تیز را خلی کیپینغ نہ تہ - میہ چھتہ
امہ سینٹر کہاںی ہندس بہاؤس پیٹھ تہ کا نہر اش پوائن -

کرڈن شم شاد ساری پانز در غم
بفکر بیار ہدم اوں ہر دم
بلکار ملکت بستہ گمرا سخت
بدل دفعہ راتھ در فکر پری دخت
نہبری کنو دز نظر گیش بیمبر زل
اندری کنو چشم مست بیار اچھن تل
بلبلن چھنل و دمن منز تیہ ول در تاو تھ خاطر خاہ نیجہ برآمد کو مت

دہ مہیں در انتقام کار سرکار
شیس با درد و غم تھاون سروکار
(نلی دمن مسودہ)

لکھن کوں بلبل چھ منپس انسانی کردار س تہ واقعہ مناسب پیکر و تہ معرومنی
حوالو سیر شکلا و تھ نہ صرف کردار س تہ معلم در میان مناسب مطابقت قائم کرائیں بیکہ
چھ سرہ داستانہ ہندس بہاؤس منز تیہ تیری امان -

سام سندس زمپس پیٹھ ملبل سندیہ اکھ شار چھ نہ صرف سام من ملن
تندس مائل سندیہ تو قعات بیان کرائیں بلکہ چھ سام سند سور مے پیکر تہ تراشان -

ز مشرق آشنا باه زن کھسہ وُن
 کھرے پھولست حکایا به زن اسہ وُن
 سام سند وہ تھہ واشتہ - امر سند ما حول بیتھہ منزہ زن سہ پریتھو - امر منڈر
 دوہہ دینگ شغل تپ کار - امر سند منزہ پوئہ امر منزہ نسبت و فکس شہنشہس
 سنتی یہ سورہ بے چھہ بلبل کیتھن تام شارک منزہ تہ مد آئہ تپ تہ زور اسرائیل
 و اتا نہ اوان ز بیتے ز اپنے کل چھنے زو، وان ماسوآے بیر کل ز تھیس مکمل کرد ارس
 یتھس سارے پیٹھہ حاوی انسانس کیا سنا یہ بروئیہ کرن -

کمان و زمل تمنز گنگایہ ماران

رشکارس پیٹھہ و سان اُس تیر باران

بہ خجیب اوس پادر سیتھہ گرزیں زن

تپندے گرزوہ سنتر ایز لرزن

پری نوش پیچھے سام سندی تاریف یہ کران -

جو اناہ کیا وستہ بدرا منیرا ۵

بہ عقل و حسن و مردی بے تغیراہ

دو بیخ و چہار عمرش چار ابرو

و سے ڈہ چھستہ نون پر آتش رو

چھنے ونیہ سبز نون درامت کلیں پیٹھہ

چھر خالی جایے شانہ سنبلس پیٹھہ (ص ۹۳)

یا نے یہ دیز سام چین داتان چھہ تمنزی عمر چھے ثروہ داہ دُری - چونکہ یہ تاریف
 چھپری نوش پری دخت نہیں دلَس منزہ سام سنترا بے وقہ تلاویہ یا پیٹھہ کران -
 لیہما ذاما تو انھو منزہ میا لغتہ تہ - مگر سام چھہ تو نہ لوه کلٹہ - مشتوی منزہ چھپہ سہ
 پینٹہ عمر مطابق عمل کران - امر سنتر عملہ منزہ پیچھے جدیاتیت - وساولی - تریو زلن

نارس و وہ طریقہ سیلہ لاران پیشیں تیکہ چھ سیہر زن گرہزان۔ نہ میلہ پا بند کر جہ
تیکہ چھ منڑا دنکے اوپر ہو پیشیان۔ پر تھوڑا تناہی پسند۔ سام چھ بنز سیتر با جم
ہم تھوڑا شکار گذان۔ یہ منظر چھ سام منڈز بے نیک ترندگی ہندگا خری باپ۔ امہ پتہ
چھ سام سند سورج۔ کردار اکس خاص مقصد س تابع رو رتھ عمل کرائیں۔ یہ
منظیر چھ ان پسند کردار پر بیانی خصوصیت بد کرٹا ہے مون کھہ پر آئندہ عمل منڈز ان
پسند س کردارس اکھ پس منظر ہمیا نخدا و نبی پا پتھر چھ ٹھاہ انہم۔ اتفاق جایہ چھ بیل
نہ صرف شکارس کس منظر س مترا الصافات کرائیں بلکہ سام تے اب کندہن سیتر
باجھن ہنزہ یہ جگہی پتہ فکری تیرشکارا دان۔

گرہزان وغیر سببہن دزه دن نار زان تم
دل اور اُید رو خونوار زن تم
میباشن کوہن زن اوپر لاران
شکارس پتھر کرائ اُسر تیر باران
پرمندان پیٹھ پتھر پاؤ کھ پرندہ

پرمندان زیر پر سا وکھ درندہ (۵۵)
بلیل پر شاعری ہنزہ چھے یہ اکھ نتھ خصوصیت ز تند شارت پچھ اکھ یے تکف
از ٹھاہر با سپہ باوجو دتمہہ در تھہ ز اوک جارن نہ محسوس ماتن ہندی پیکر و وہ تلا دان۔
سہ چھ نہ ایم رصلابہ کریر خن پاٹھر و نان ”علیکھ ہر پہ نار کھ سپہ ٹھاہ شیر و گور“
بلیل پچھ اکھ نتھ سکھ پیکر تراشان بیغم منڈ اکھ پر عمل ڈراماتی صورت پر اول
چھ۔ درندہ زیر پر پرندہ سا وغیر چھے نہ اکھ گفا۔ امہ با پتھ چھے پھر قی۔ منڈھ
بل نہ عاظر دہما غی سنتی سستی اشتہایی سیر عست نہ پے خوفی تر لازمی۔ عین کشن
تم شارتے منڈ پچھ سام نپیس پوچھ تکس منڈ پتھ میں سوں نقش تراوان۔
یکم شارت چھنے چھرا اکھ منظر بیان کرائیں بلکہ چھر سیم رتکم زنکہ منظرن ہندو دروازے

عوْنَقِي تراواں -

امیر ته بیل دو شوے چھ پنڈ آیہ ته شاعری تجربہ مطابق تشبیہ ته پیکر
گراؤ میگر بلیس مقابله چھ امیر فیکر کو تشبیہ کوئی بالکلف ته باختہ دور
اذکار بسان یا ضعف چھ امیر تجربہ تشبیہ بجا یے اصل صورت بسان یہ سیخ
کھنک مقصودے راوی چھ۔ گورخر سندس بیانش منڑو چھو امیر سند شار

یدن اوں تک سند مرتع یہ زر
سرد پا تک پر ز لس و گوہر

بلیل چھ دن -

نشکارا گورخر سون زن مس تن

○

پکن لوٹ لوٹ سہ زن تس روپیہ سندی سم
چوں عنبر ببر بھوت ہیو یال ته دم
امیر سندس شارس منڑ چھ بسان زن تہ هرن بیزی پاھٹی مرتع یہ زر اوں ته
پار اس س لعل ته گوہر۔ پین والس پچھہ صنگہ منگہ یہ شنک گمان زسام مالار پو
امس ہنس پیتا ای ما پہ ته سون بایکھ یہند جود و گار سند پیہمیت۔ یہم تاک کردار
پچھہ بیل بیچن پیکن تہ تشبیہن منڑ سند کلاوان -

سہ بیچھڑ تھ اندر کن ٹاد بیلہ سام
وہ تھن گردہ وچین گو منڈن شام
نمایاں کالم اوپراہ نالم تراواں
گریزین ته درمن یش شولہ ناوان

بینیه هن بر و شنہ پین

سہیں پیٹھ بیبره ہایت ہیو دوان بکھ
اکھس کنچھ تازیا نہ اچھد راہ اکھ
وھن پستن یرابر اس تیں تن
وہ مرمت اس او سن تار گے زن

بل سند سام نامہ چھ مون خصر اس تھ تھ سیو بیکر تراشیو بینیه زیانی مہر
وزناو پتھ خارجی پتھ داخلی ما حول سیکھ مطابقت تھاولن وال منظر زکاری
کن ساتھ متنزی سرما یک اکھ تھکن لایت وس

غزل

لویہ درا بیس لالہ لو لو لا کرہ یو مالیہ لو
 ہو لہ گھیسو حالہ لو لو حال ورنہ یو حالہ لو لو
 کام پہ دیو و رجسپہ پامن وجسپہ دامن عشقکی
 کام شہرہ گئیہ کامن یا لہ بالہ دمہ دا لہ لو لو
 دمہ دمہ چھپم چون تمنا و نتھہ ہمدرم کہ چھے
 سکھ زیور سستر میئے چھینیہ تاسالہ برہ یو بیلہ لو لو
 بستہ بیس نش کیاہ ورنہ نہ کان سترے جگرس
 ورنہ نے بیس پان بیتہ نے تارہ لکھڑا لہ لو لو
 باشیر کر تھم شری باشیر ماستر ابر تھر شو لہمو
 آشٹہ لبیل والو داشتے ایں لا جھس زارہ لو لو
 از سامن نامہ
 مرتب: علام ثبی جیاں

غزل

ژوْلِم دل ہنچہ بہ دیدار سہ دے دلدار ویسے
 مَرَسْ مَا مَيْطِ چَهْسْ بار چَھْمَهْ اَمَار ویسے
 لِجَسْ زَالَسْ وَجَسْ بُوْزَسْ کرَنَهْ طَجَسْ بُوْ
 گَجَسْ مَا لَاْگَهْ اَعْيَار سِتْمَكَرْ يَار ویسے
 لَکَهْ اَسْنَهِیکَهْ کَرْ صَلَکَهْ گَلَیْلَنَهْ هِیکَهْ کَر
 چَھْمَهْ کَهْ لَدَھِیمْ لَوْکَهْ چَار گَسِیسْ لَپَھَار ویسے
 رَمَنْ دِل کَرْمَنْ چَھِیمْ مَنْ سِتْنَهْ بَرْمَنْ چَھِیمْ
 غَمَنْ دَرْدَنْ مَیْلَهْ بَیْلَار کَھْتَمْ اَمَار ویسے
 آَسْنَ چَھِیوی وَهْذَهْ لَسْنَ مَیْلَونْ وَسْنَتْهْ زَوْلَھَسْنَ بَیْلَوْ
 لَسْنَ کَیَاھْ چَھِیمْ مَبِیَهْ دَرْکَار ژوْلِم مَکَار ویسے
 بَنْ کَیَاھْ چَھِیمْ نَنْ کَیَاھْ کَشْنَ مَا گَوَهْ دَنْ کَیَاھْ
 وَنْ بَلَبِیلْ وَنْ زَار بَہْرَگَلَنْزار ویسے

(از سامنامہ)

غزل

نز پ زر پ ختو و تھم کیا ہ بہ ذرے پا ہ مر آیو
 بڑہ بڑہ پھیر ان گو سہ بردے پار مر آیو
 ونجہ بمنہ پیو سترے پچھے با خجرا جادو
 دانجہ بمنہ پھیرے پار مر آیو
 آر سر چھم کھد و آشہ چانے دراں گرے لو
 سرنا بسر گو ہم سرے پا ہ مر آیو
 تنگہ یئے شہ مار مار ڈگہ مار مار رک رپچ جوے
 لگہ کیا ہ چھ مژگان نسترنے پار مر آیو
 بت رو یہ مٹھ کیا ہ لگتھم سنگین دل بندھوے
 بے دین بہ کوڑھنس کافرے پا ہ مر آیو

از سامنہ اسر

چھاپہ مہند کی تعریف

دِتِم ساتی میبر کر تم دستیگیری
 بُشکر ختم قصره چاپے شیری
 پچھہ لازم تفعہ دوہ برآ و تھیتم چاے
 پچھیتے خالی نہشن پیٹھ چایہ تھڑ جاے
 رُچاپے سبز تھوہ پھر تھ ساتی ○ رندے روڑ دنے صحت روڑ باقی
 شریبہ بیخواہی پچھے بیاران سرگرد آنی
 دُندر رس بی دواہے گرم پانی
 سِتِم ساتی دِتِم اکھ چایہ جو شاہ ○ فرائن تھوڑتم نے کتبیہ نہ ہوشناہ
 دوہ کھو داد لوگیم نن زان حائی
 دوا دادن کرم دنے چاپے خالی

تل دمن - ۶

(فلمن سخن ملکیت ابن قدما)

پِتَم ساتی دِتَم و لُکْشِرِت نوش دَوَن در دل میتہ چِم بایدِ طن جو شن
 بِجُوش اور ساوار چِس پِن فرَقَه
پِچِھِ ساری پِسالِ پِتَه پِر اران اَصَس کِپَتَه
 در نگی کیا ہ پِچِھِ ساتی چاے ڈُل کر پِھَنَه دفعہ دُخْنَه نمک تہ دُل منکل کر
 پِجَم در سر آسماں ش بد خیال اه
کوئِ رُم کیا ہ بِیوَدِ دِہم اکھ قہو پِیالاہ
 (سامنامہ)

دِتَم ساتی پیاپے چاہِ شہری بدشمن ہا ڈھاشیری دلیری
 سُہ بِیوَد در خوابِ مُستَی گوہ و گرفتار
 بِیچانے چاہیہ سِتَمین روپ زبیدار

(از سامنامہ)
مرتب خیال

رآنی دمن ته راز ملّس ورمیان مرکالم په

زیست پرده چیس پر شرصن افسر دل نگ
که اے روشن روای ناموس فرنگ

بلو زمے و قتم کتیک چکھ نا و کیا ه پچھ
نسب منصب حسیب سست با و کیا ه پچھ

ده پس تئور کیا ه چهارش نا و آسن
نسب کس کیا ه حسیب کیتھ و او آسن

ده پس شخ کیا ز بر تن پچھ سیما هی

ده پس تئور لوله نار پ چھم گواهی

ده پس تئور کمتر خرید کو رن سنتیک رنگ

ده پس تئور یس چھل بیاقوت دل نگ

ده پس تئور کمتر گلن کر نه ثبیه سون

ده پس تئور میکو چھو تھود مس دان لان

ده پس تئور کمتر بپر زله هند ش پیغور

ده پس تئور یس پچھے زگس چشمیه مخوار

ده پس تئور کمتر شمعک چکھ ت پیغور

ده پس تئور کوه طرد رس لیس کران سوار

تل دمن مسون تلمی نشیم نکیت این قد اعلام بی خان صاحب اسلام آبادی)

رازِ ششم چھٹل ٿئے دن ملگ بَدَرَ كَرَسَ پِيَطَهُ وَيَدَكَهُ دِوا

پیر ہزاروں سر بر شندرم میون زل کمیو چپلہ سالہ اور ان روشن تل
 سہ تل یس اوس راجھک تایج یسر بر ہتھ پاوس سر پھیر یا سہ مفتر
 دن رشک چن گل رو سمن بر وطن ترا اور تھوڑن پیٹھ ترا دس سر
 سہ تل یس نامن چندن پتھ کو موڑ میلا آپنے برس سانس تے سور
 دن گردن نمن یس پوشہ مالو عما گوب با رہنمہ چھیر یاسو یا بو
 (رازِ نل ٿئے دن چھچھا لان پھین لکان)

پھٹھ فلتے ترپن دوہ ہن بھیران کوہن منز سراجاما ٿئے ساما ٿئے ستر
 سمن پیکر دن رٹھ پر غمن تل د چھن راز سچھے اچھپھری بھری بھیز
 پر پوشک رزگر ثامت گلر ترس پیمن کفعه رن سدن آس برگ نسرين
 پیمن کفعه رن سدن آس برگ نسرين پتھ کری مت کند ڈوچوں لا رہ رنگن
 اچھوکن روغن یادا م ہا رن بنفسه رنگ کوہ مت گل انارن
 بنے پتھ پیاند گلر ترس ترا مہ کھنجے هر بیشتر بر گھٹر پوشہ لنجے
 (فلمنی ختم ملکیت خان غلام بی این فدا)

رازِ قل نہ بکر سین چھڑاوس گندان -

حزینه از دنیه منگنر دُن بو رُن چکھ چادر دادس په کو دُن
 حریق نتش پوگه و هنچ بیک تاک نلس سیتی لغا رکھ رنگ زو باخت
 برات شاه عالی درایر خاٹی ہلال مال و خانه کو رکھ خاٹی
 زر سعه رخ و سقید و تاج و شمشیر غلام خوش اذ اذ کو رکھ ڈھیر
 قریپرس داو لوگت جنگ مر جان نہ زون حکم پر نشہ واداہ کرن جان
 پرشش در ریغ گه و نل در شش در پغ ہنومت یغ بکرس قورون یگن
 جو اہر مال موه غته لال دولت چھنیران گنتر نه رو دس نزکیت پچ
 پیتر لائکن لوگن بر سلطنت داو بیک داو بکر سین تس رای ہنچ گه
 بلادیرس کوہ کرمن تھوڑ نہ کامنہ بل دستھ آکاشہ پوگه و پا نلس تل
 دفعہ پیش بکر نگرد و تا باز اکھ بار بھکھ داؤشن دینتی دم ساز
 سرط گه ویا ٹر زینکھ لیو د ٹر زینکھ باز لیکھ سورے ٹر پسکھ تھوڑ بورت باز
 پشنه لکھ سید ق زینکھ راج میونے متاع وال و تخت و تابع میونے
 یہ یو در زینن سین رائی دمن بو لکھ رو سرو قد گل رو سمن بو
 (لن دمن نلسی سختملکیت این فدا غلام نبی خان صاحب)

شاہِ چین سکندر سُنڈس دربار مشر

پن دوت یا متفہ بدرگاہ شاہ
 سپن پیپہ سرتین تیس زنگ کاہ
 وچن یارگاہ سکندر بھے
 محربستہ شاہان عالی نسب
 سکندر بہتھ اوس بر تخت زر
 بگردش غلامان زرین محرب
 بہتھ اس مجلس بصد زیب و عیش
 ہے ولعل و ساقی تھے مطرب بر پیش
 پھران اسکر ساقی میئے لعل و نام
 گھوان اسکر مطرب غزل بر مقام
 پیا وچن بیوہ ہے قیاس
 ز سبب و تریخ انار و گلاس
 تھرھ اس تھہ شیوے عطر و گلاب
 بہشتیں اندر ڈیشیر ہے نہ بہ خواب
 وچھتھ شاہِ چین نقشِ دیوار کھو د
 بہ تعظیم و آداب سجدس نہو
 (راز سکندر نامہ) تعلیمی نسخہ بلکہ این تذکرہ علمی خالصہ ہے

شاہِ چین ستر کو رہند سر اپا

نیس شاہِ چین کنگ کوار آس
 بے خوبی سمه زن یعنی پیغ حوار آس
 قیامتِ نستد قامت دل ربار
 یئیں سرو ڈیشته گرخان مبتدا
 زلفِ شتر ستری مشک تاتار زن
 سبته گنگ حنس پھر شہار زن
 بھنس پیٹھ نیس حلقة زلفے بیاہ
 شبان ہالہ ندراہ در ہالہ ماہ
 سہ محابی آبرد و چیخه ماہ نو
 گرتھ تھر سویے قبلہ سجدس نمر
 عجیب چشم بادام یمپر نله
 کھوان کر بھی یک غمزہ آہو گله

(از سکندر نامہ قلمی نسخه ملکیت ابن قدما)

پری دخترہ مدرس را پا

بجانِ بجانِ بجانِ الفس ارامت	سر قامت غل طوبیا بای قیامت
محندر گردن آہو سے سر مست	زاء سبیل وست بستہ کارہ پیجہ مست
رکن بیس کر دلن تنس زالی امار	وچین لیس تنس پھن زن کالپہ شہرا
غیل جلوہ ماران بر کوہ طور	ونھ کیا ہ پیکرہ تجو سندھ کرہ پیغور
اچھو ڈیشیت میہ ڈیھم شاخ آہو	ون ساری مہہ طان دو ابرو
نہ از من از من ناز اسکر بڑی بڑی	دو پیشم مست اوس کھائی بڑی بڑی
تمس پر اران چھ در گناز رگس	تھے ڈپشت سپنی بیمار نرگس
تفاوت الکھ اچھر والاہ نہ بایر	زہے پیکان مشرکان تیر تقدیر
خط بینی کڈن کرتی چھ هر بار	وچھت سوی نسہ خیخ تبع خدار
نہ ما بر زمین از آسان پیو	بروے او سین کر رو رو رو رو
گل موئی سہ معہ خشہ پھی ون تنس	خطایو دوے خطائی وان کنن تنس
کلودیت چاک جامن تاہر دامن	وچھت سوہ ملیدن گل لائگ پامن

کھنْ سے خالِ شکیں ما چھہ بہتر
 یگالش خال بو زم دا نتے عینز
 وہ زل و ٹھجان مر جان لعل رنگین
 کن دُر دانه زن شبتم بہ شرین
 ہبے دان اندر زن بر گے لائے
 مکر رقندہ بھلو تک دندہ مائے
 مد و رگے سبین تنس زخدا ان
 یہ از سبیب و سبیر تھو سبیبہ کوئی زان
 دزن ڈیشیت شمع راتس پھر ریان
 شمع کردن شیس منز شعلہ دین
 دچھت سوئی سینہ آئینہ چھڑیان
 وئے سیلسَ بہ آبینہ گزھیا جان
 چھ دان دان اونگی درومندی
 بچھیں پتھ کیا اپھا لیبوئے ہندی
 عبید گرداب آبی زندگی معاف
 شکم تنس تختہ بیور میو ماف
 حمر اکھ مودیہ والا نتہ کینہ نہ
 کمانا ہیا جبالا ہتہ کینہ نہ
 سر بیو سستو گومست کوہ ماراں
 تلف تنس داؤ میو اسیں بدالاں
 شبان تنس رہ پیر کری زہ پوشہ بھر
 پیر آزنا زوا دا سورے سراپا
 سین صورت و پھانی سام شیدا
 دچھن پلیہ دو رہ ٹریکھن دخطا جان
 لیکھت تھو موت کہ اے سام زیما
 یہ صورت صورت گلدرخ پری پھے
 سعہ چھے فغور چینی کو صمشہر
 پڑیاہ ژو رہ آمیشہ چنتے سور
 سعہ پچھے پراران ژہ پھگ لارن شکار
 سعہ پچھے شهاران ژہ پھیرن سستو یارن
 پھکھے عاشت مر یہ لاشکت بھین رو
 زملک وال جان دعقل دین رو

سَامِنْتَهُ پُری دخنثہ ہندو صل

پرے نوش آبیہ تیرنگہ بجول غزالہ
 دوں نالہ روٹن تالہ سنه لالہ
 گئی تسلیتھیے نش دانزوں
 مکل رعنائے منز للہ نوڈن
 اکس آکھ ڈیشنوں بیکے مدت دمہوں
 ز بے ہوشی چھر یامست ہوشہ پھیران
 حکمن گلاب گلروین پرے نوش
 شراب نوش ہنچھ آیکھ پرے نوش
 و پھن اسک پانہ و اندر مشاق جیران
 دنن گئے پانہ و اندر افسانہ عشقہ خر
 ٹر جکھ دیستنگی یامت کوڑکھ نوش
 بیوان بیڑھ جھکنہ تم کنہ بہ دیراںی
 شرکم دیٹھمیتھر ہر آنہ عشقہ خر
 اجھن چھنہ مو بھپی تم تلائی
 مکھون لب کاہ بدب کاہ رو بر دے
 ستم یم ڈیٹھمیتھر ہر آنہ عشقہ خر
 پھیکس پھیوک اسی لاگن مو با موسے
 ہکے عاشق چھ معاشو قس وتن زار
 ہکے عاشق رٹن از قندو شکبر
 ہکے ماہ نوں کرن عاشق سبیس منز
 ہکے دل بیدس دررم بہ غمزہ
 مہون لا دلن تہ پارن سروندن تس
 (از یسام نامر مرتب غلام بھی خیال)

مکوکال ستر و بیہت سراپا

مکوکال اوس جندرس ز پیٹھ برادر برا بر
 کلس پیٹھ ہنگے زن ز ایل پیٹھ لنگر پیٹھ لنگ درامنڈر ایلیس پیٹھ
 زمل موکر بیڈہ ز الاد رائین تل پچرتھ اڑکری پتی ماکن کھن
 پراز چین تکس بیجن پیچ و دوزن چینس چین ماچین اوس نرزن
 کرن تم چونٹھ بلوٹھ یمنگ باہم اجد رزن تکش ابر و سے پرخ
 اچھر وال اندی اندی تکھ کنڈی پلیار دو چشمیں نارہ بڑی بڑی سپیم شمار
 نکہ دار ک دود کش ہاتے جنم بچنس پیٹھ تکس اسپس دوز خاکھ
 پھن اچھو درستھ ایوان نارہ دزمیں بہ صورت گول کا شر مچھ طیچیں
 تھتہ بوڑ کھ تھ اجد رغار زن تم نہ کن سوراخ ہا سے نار زن تم
 ریچ کتھ کر ہ سستہن زلہ تر کچ اس دن اس اوس گویا آہر کئ اس
 سلیم و مٹھ ہونگنہ تل پیو ممت اویزان پیٹھ دم و مٹھ نستہ پیٹھ کھو نت ز دندا
 وچھتہ تم دندلھ کرا زن مھڑن کر ز درندہ دند تکس الم سکی شتر نز
 بکھ نش تارہ ریبیہ درامنڈھ زن زبان اسپس نہیں درامنڈھ دن
 پھیکھن سستہن سو میل تھ زن کئی ہن گید پر ہوت تھ نوٹ تکس اس کرد
 آکھن نم ز پیٹھ کر کر بلکہ دنہ د اسکر

از:- سامنامہ مرتب غلام فیضی خیال۔

چنگی منظر

پیکن تکان چین خونخوار چوں شیر	نکن تیر و مکان در دست شمشیر
گرزن نقاره چوں ایر بہاری	ز کهباره و سَن پاران باڑی
تَر ٹپشت سامِ بُرم آد در جوش	دیتن فَمان سپُز شکر زره پوش
دلادر شیر دل پُر کار ساری	بر زم دشمنان خونخوار ساری
جیین پر چین و پشم و سینه پیکن	دَوَن کَه رو برو بالشکر چین
بصد تندی زور یا میل یا هم	رَتک سیلا بکھوت گود غرق عالم
سپین گردان گردان تیره از گرد	ز هیبت آنا بس رو غ سپین زرد
فلک از گردیم رنگ زمین شد	ز خون صحراء چین دریا چین شد
و هم ساس اسکر تم خاور زیگ	سو راه پایاده سنه لچه شهر چینک
خدایم بخششکم همت کر کهر زور	د تک دل چینکس فوجیں او نگه زور
بچنگ دشمنان قلوار د تلوش	سپنست تند سرکش هم پُر آتش
بکین خواهی کمر گن طق تم تاش	کلدن بر خون خویشان سیر مشص داش
همند شیرکش سام دلادر	بیک حمله رُن ساسن ژو ژون سر
پیز کمر فر چینک مودی داراه	پوچکم نه کینه ته تذیراه نه چاراه
ژلن تم خاور کپ لارن بُتاب	سپن سرکشن پاما در حال
(از - سامنامه مرتب غلام نی خجال)	

رَاوَادِ پِهْنَدِ نَادِ

لالو لالو باله گو، بالو
 کر یو ژیئے کڑپ پوشن جاے
 جسمو، دا تند نه شری گویندو
 دپو کی همندرے پیرما نندو
 وَ تند یو دهون پاؤن کپا لو
 کر یو ژیئے کڑپ پوشن مالو
 شنا ہے لیٹھ بکھنا سمه ندر سشا مو
 رکھے وَندیو ره گئے تندن رامو
 سکھو بین ہندے رکھے پالو
 کر یو ژیئے کڑپ پوشن مالو
 دُؤسی کو کر تفس د دُؤسی
 ہپر پر ژے کتو ہپر کی کھاہی
 بن بڑج ڈاسی چھٹے میتوں سالو
 کر یو ژیئے کڑپ پوشن مالو
 آڈن باجو کن تھوڑتے نادن
 ہبیتہ دہنہ درشن چھم چانی لادن
 سپدین سادن ہمشہ کز بالو
 کر یو ژیئے کڑپ پوشن مالو

—موہنی روپ از کلیات پرماند مرتب سری کنٹھ تو شناختی یو تی لال رہی

یئدر بے ژو او لا گتھ سَن تَه
 ز گتھ نَیه هَم شَلَه دَسَن تَه
 تبا گتھ سَوَن تَه مَه كَهْتَه مَالُو
 کِر بِي ژَيَّه کِرْشِ پُوشَن مَالُو
 جَسَبَه دَلَسَه رَأَوَسَ مَايَا يَه مَسَنَه
 رَسَه رَسَه رَسَه دَسَه دَلَسَه دَلَسَه
 چَهْمَ مَطَهْ كَهْتَه هَمَهْ جَنْجِنَالُو
 کِرْمَو ژَيَّه کِرْشِ پُوشَن مَالُو
 مايَا تَقْتَو ژَهَا يَه مَتَهْ رَوْزَ تَه
 ژَرَاثَه وَچَكَهه ٹَهْ اَرْثَرَ بَوْزَ تَه
 کَوْنَثَه هَهَا سَوْزَتَه دَبَنَه دَيَالُو
 کِر بِي ژَيَّه کِرْشِ پُوشَن مَالُو
 ژَيَّهه اَكَاشَسَ باسَكَه باسَتَه
 زَوَانَه پَرَكَاشَکَه سَرَیَ بَهْ زَنَ آسَتَه
 آَنَه گَلَه كَاسَتَه رَثَخَو نَالُو
 کِر بِي ژَيَّه کِرْشِ پُوشَن مَالُو
 پَرَانَدَه تَندَ آَنَدَه
 لَكَهْمَن جَعَه تَه شَرَی رَامَ چَنَدَه
 سَيَّتا سَيَّتا هَهْتَه نَالُو نَالُو
 کِر بِي ژَيَّه کِرْشِ پُوشَن مَالُو

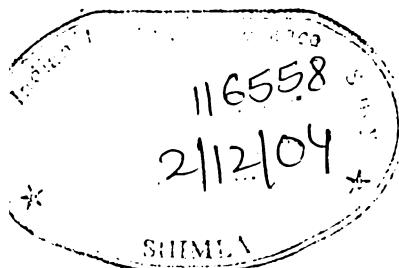
موامنی روپ

آنتریامی سائی سه بکواند
و یا پک تایپ کن بوزانو
اپنے گریبیہ پینے نہن بھلتن چھکڑا
ژنه و میرشہ دی پتہ ماہن بکوانو

مئمنی پیا دارتم چھ نیڑا نہ
ساس باسکر تیز باسانو
کالاس داعی تہ ڈیٹھ ٹھیڈھ بٹا نہ
ژنه و میرشہ دی پتہ ماہن بکوانو

رنگر لہو کیشو سه کیشو رنبا نہ
درگہ پاٹھو درگہ روپ دارانو
سعہ رگہ اڑھ رزھ ڈیٹھ میرنخا
ژنه و میرشہ دی پتہ ماہن بکوانو

(از کلیات پراند مرتب پروفیسر توشنائی دمرقی لال ساقی)

لکھمن یو کول بیبل (۱۸۲۹ - ۱۹۰۱ء) چھ کاششِ شاعری ہنز اکھ اہم تے منفرد آواز۔
 تم کو رکا شری زبان مژسام نامہ نل و دمن تے سکندر نامہ ہشہ مشنوی لینکتھ کاشش زبان
 ہندس شعر سر مايس اضافتے پنهن نہل تخلقی صلاحیشن ہند مظاہر۔ تھے سز زبان
 چھیہ مراز تے محاور کتو شوزتے صاف۔ تھے شر بنا کھ مشہور مشنوی سکندر نامہ اس
 راؤں تل تے یقہ مولوگرافس مژش چھ گو ڈنکھ پھر ام تخلقہ نہن خصوصیشن دل دنے آمٹ۔

گلشن مجید چھ پتھر مو تر ہو وریو پیٹھ کاشش زبان مژسام افسانہ، شاعری تے
 تحقیق و تقدیم لکھان، سہ چھ کشیر لیشور سٹی ہندس ستراف سترل
 ایشیان سلیڈ پیس مژز روڈر تے امہ ستر کہ طرفہ شایع سپدان والہ انگریز
 تحقیقی جرنلک مڈپر تے۔

پندرہ روپے

ISBN 81-260-0188-5